

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ กองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลหัวหว้า

ที่ ปจ.๗๖๓๐๕ / ๙๐ วันที่ ๒๙ เดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

เรื่อง รายงานผลข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลหัวหว้า

เรียน นายองค์การบริหารส่วนตำบลหัวหว้า

เรื่องเดิม

ตามที่กองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ร่วมกับผู้นำชุมชน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหัวหว้า และประชาชนตำบลหัวหว้า ได้จัดทำข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลหัวหว้า เพื่อรวบรวมบันทึกภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีในท้องถิ่น และจัดเก็บอย่างเป็นระบบ ประชาชนชาวบ้านได้ถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ลูกหลานและเผยแพร่สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สู่รุ่นลูกรุ่นหลาน และเพื่อบันทึกภูมิปัญญาท้องถิ่นรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวหว้า

ข้อเท็จจริง

กองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลหัวหว้า ได้ดำเนินการสำรวจ และเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลหัวหว้า รายละเอียดดังนี้

๑. โครงการแห่เทียนพรรษา

วันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘ ประเพณีแห่เทียนพรรษานั้น เนื่องจากสมัยก่อนพระภิกษุสงฆ์ไม่มีไฟฟ้าใช้ ชาวบ้านจึงหล่อเทียนต้นใหญ่ขึ้น เพื่อถวายพระภิกษุสงฆ์จุดให้แสงสว่างในการปฏิบัติกิจวัตรต่างๆ เป็นพุทธบูชา ตลอดเวลา ๓ เดือน การนำเทียนไปถวายชาวบ้านมักจัดขบวนแห่กันอย่างเอิกเกริกสนุกสนานและปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นประเพณี งานประเพณีแห่เทียนพรรษา เป็นงานประเพณีที่รวมความผูกพันของชุมชนท้องถิ่น โดยเริ่มตั้งแต่การที่ชาวบ้านร่วมบริจาคเทียนเอามาหลอม หล่อเป็นเทียนเล่มใหญ่เล่มเดียวกัน เป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่คณะ

๒. โครงการจัดงานสืบสานประเพณีลอยกระทง ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๘

วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ประเพณีลอยกระทง มีเป้าหมายหลายอย่าง เช่น การขอขมาต่อพระแม่คงคา การบูชารอบพระพุทธรูป รวมถึงความเชื่อว่าการลอยกระทงถือเป็นการลอยเคราะห์โรคร้ายและทุกข์โศกให้ไหลไปกับสายน้ำอีกด้วย สำคัญที่สุด คือ การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา

๓. ประเพณีบุญข้าวหลาม

วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘ เป็นประเพณีการทำบุญด้วยข้าวหลามของชาวไทยพวน กระทำเป็นประจำทุกปีในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ หลังจากเสร็จจีสันฤดูเก็บเกี่ยว เพื่อแสดงถึงความอิมหนาสำราญและช่วยสืบทอดพุทธศาสนาได้อีกทางหนึ่ง เพราะการทำบุญด้วยข้าวหลามเป็นหนึ่งในลักษณะทาน ๙ ครั้งตามพุทธประวัติ การเตรียมทำบุญข้าวหลามจะเริ่มขึ้นในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๓ ก่อนวันพระหนึ่งวันหรือเรียกกันว่าวันโกน ฝ่ายชายจะไปตัดไม้ไผ่อ่อนเป็นท่อน ๆ ตามขนาดของปล้องโดยให้ด้านหนึ่งติดปล้องไว้เพื่อป้องกันไม่ให้รั่ว ฝ่ายหญิงเตรียมแช่ข้าวเหนียว ชูดมะพร้าว ปรงข้าวหลามให้ได้สามรส คือ หวาน มัน เค็ม สำหรับกรอกใส่กระบอกลำไผ่แล้วนำไปเผาไฟ เช้าวันรุ่งขึ้นชาวบ้านจะนำข้าวหลามพร้อมกับอาหารคาวหวานไปทำบุญร่วมกันที่วัด

๔. บุญข้าวจี

วันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๘ บุญข้าวจีมาจากความเชื่อทางพุทธศาสนา ที่มีหญิงคนหนึ่งทำข้าวจีไปถวายพระพุทเจ้า เนื่องจากนางไม่มีสิ่งใดไปถวาย แต่พระพุทองค์หยั่งรู้จิตใจของนาง และได้ฉันข้าวจีในคราวนั้นส่งผลให้นางได้รับอานิสงส์ผลบุญมาก ด้วยเหตุนี้ในช่วงเทศกาลบุญเดือนสามชาวไทยพวนทำข้าวจีไปถวายพระจนถึงทุกวันนี้

๕. บุญกำฟ้า

วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๘ ประเพณีกำฟ้าของชาวไทยพวน กำฟ้าเป็นประเพณีสำคัญของชาวไทยพวนมาตั้งแต่ยุคโบราณ พิธีกรรมนี้เปรียบเสมือนวันพยากรณ์อากาศในแต่ละปีของชาวพวน และเป็นเวลาที่ชาวพวนมีกิจกรรมสังสรรค์กันอย่างสนุกสนาน นับได้ว่าเป็นประเพณีสร้างความสามัคคีของชาวพวนในการร่วมกันจัดงานนี้ขึ้นมาเพื่อบูชาเทพเจ้าสูงสุดของชาวพวน คือ พญาแถนหรือผีฟ้า ผีชั้นสูงสุดของชาวพวน ในวันกำฟ้า ชาวพวนจะหยุดการทำงานทุกกรณี พิธีกรรมนี้จัดขึ้นในวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ ของทุกปี สมัยก่อนผู้เฒ่าหรือผู้อาวุโสของหมู่บ้านจะเป็นผู้คอยฟังเสียงฟ้าร้องครั้งแรกของเดือนสาม เมื่อได้ยินเสียงฟ้าร้องก็จะเรียกคนในหมู่บ้านมานัดหมายทำพิธีกำฟ้า ผู้อาวุโสจะพยากรณ์สภาพอากาศและความเป็นอยู่ของชาวบ้านในปีนั้น โดยคำนายเกี่ยวกับสภาพอากาศ หลังจากพิธีกำฟ้าผ่านไป ๗ วัน ชาวบ้านจะนำอาหารหวานคาวไปทำบุญที่วัดอีกครั้งหนึ่งหลังจากทำบุญแล้ว นำท่อนพินติดไฟ ๑ ท่อน ไปทิ้งในแม่น้ำลำคลองที่อยู่ใกล้ โดยเชื่อว่าการเป็นการแจ้งต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่าสิ้นสุดระยะเวลาของพิธีกำฟ้า

๖. ประเพณีบุญผะเหวดเทศมหาชาติ

วันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ประเพณีบุญผะเหวดเทศมหาชาติ บุญผะเหวด มีความเกี่ยวข้องกับชาดกเรื่อง พระมหาเวสสันดร ชาดกที่แสดงบารมี ๑๐ ประการของพระชาติสุดท้ายของพระพุทธเจ้าที่ได้ทรงเพียรบำเพ็ญเพื่อจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ในภาษาอีสานจะออกเสียง “พระเวส” เป็น “ผะเหวด” จึงเป็นชื่อเรียกบุญนี้ว่า “บุญผะเหวด” บ้างก็เรียก “บุญมหาชาติ” เพราะเป็นชาติกาลที่สำคัญที่สุดของพระพุทธเจ้า

๗. งานบุญออกพรรษาและงานทอดกฐิน

วันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๘ งานบุญออกพรรษาและงานทอดกฐิน ในวันออกพรรษาชาวบ้านจะไปร่วมทำบุญตักตามธรรมเนียมของชาวพุทธทั่วไป ในช่วงปลายของวันชาวพวนจะร่วมกันทำปราสาทผึ้งเตรียมไปถวายพระ ในช่วงค่ำของวัน ชาวบ้านจัดขบวนแห่ปราสาทผึ้งไปยังวัดของหมู่บ้านพร้อมกับปัจจัยไทยธรรมอันจำเป็นของพระภิกษุ ก่อนนำปราสาทผึ้งเข้าไปทำพิธีในพระวิหารมีการเวียนรอบโบสถ์ก่อน จากนั้นจึงนำปราสาทผึ้งขึ้นไปทำพิธีบนโบสถ์ โดยมีพระภิกษุสงฆ์สวดคาถา และถวายปราสาทผึ้งพร้อมปัจจัยที่นำมาด้วย หลังจากเสร็จพิธีชาวบ้านนำปราสาทผึ้งไปทิ้งตามโคนไม้

๘. ประเพณีบุญสังฆานต์

วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๘ บุญสังฆานต์ คล้ายกับสงกรานต์ของไทย แต่ของชาวพวนจะมีพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะวัฒนธรรม ปัจจุบันพิธีกรรมบางอย่างได้ถูกลดทอนไปและปรับตัวเข้ากับบริบทสังคมสมัยใหม่ แต่ก็ยังมีบางหมู่บ้านที่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเอาไว้ โดยในวันสงกรานต์ หลายพื้นที่ยังมี ได้แก่ พิธีสวดเสื่อ นำเอาข้าวสารและหญ้าคามมาใส่กระบุง จากนั้นนำเสื่อผ้าของคนในครอบครัวมาใส่ไว้ในตะกร้า จากนั้นปิดปากตะกร้า นำเอาอาหาร เช่น ข้าวเหนียวแดง ข้าวเกรียบปิ้ง กล้วย ดอกไม้ ธูปเทียนสำหรับบูชา นำไปวัด ให้พระสวด เชื่อว่าพิธีกรรมนี้จะทำให้ครอบครัวมีแต่สิ่งดีเข้ามาเทียนเวียนหัว เป็นพิธีกรรมต่อชะตาอย่างหนึ่งของชาวพวนในวันสงกรานต์ จะนำเทียนมารีดให้มีขนาดเล็กพอพันเข้ากับศิระษะได้ แล้วหยิกตัวเองตามจำนวนอายุหรือเกินกว่านั้น เมื่อเสร็จพิธีแล้วให้นำเอาเทียนที่ใส่อยู่บนศิระษะใส่ตะกร้าเดียวกับตะกร้าสวดเสื่อ และจุดเทียนขณะพระสวดก็เป็นอันเสร็จพิธี ถือเป็น การต่ออายุของเจ้าของชะตาให้มีอายุยืนยาว และกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผีบรรพบุรุษหรือผีไร่ญาติเพื่อให้เข้าอยู่อย่างสงบสุขไม่มาเบียดเบียน

๙. พิธีบายศรีเจ้าหัว (สู่ขวัญพระ)

วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๖๗ วันเข้าพรรษามีพิธี"บายศรีเจ้าหัว"(สู่ขวัญพระ)เป็นประเพณีชาวพวนแต่โบราณมาถึงปัจจุบัน คือการถวายพร พระสงฆ์-สามเณร ในสังฆมณฑลให้ท่านเจริญงอกงามไพบุลยในพระพุทธศาสนาตั้งมั่นอยู่ในธรรมวินัย เป็นที่กราบไหว้ของพุทธศาสนิกชน แล้วถวายผ้าอาบน้ำฝน เทียนพรรษา ยารักษาโรคน้ำฟิงน้ำอ้อย น้ำตาลตามลำดับไป

๑๐. บุญกลางบ้านหรือบุญหลังบ้าน

วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๘ พิธีกรรมนี้ชาวพวนจะจัดทำพิธีขึ้นในเดือน ๗ ของทุกปี โดยคนจะมีผู้นำในหมู่บ้านประชุมนัดชาวบ้านเรื่องการทำบุญกลางบ้าน จากนั้นในวันงานก็นิมนต์พระมาทำพิธีทั้งนี้การทำบุญกลางบ้านหรือหลังบ้านเป็นการเลี้ยงผีนา เชื่อว่าจะทำในการเก็บเกี่ยวข้าวจะได้ข้าวในปริมาณมาก และยังเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษของตน

๑๑. ประเพณีฮีตคองไทยพวน

วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๖๘ เป็นประเพณีตาม "ฮีตสิบสอง คองสิบสี่" มีความหมายว่า พิธีกรรมที่ยึดถือปฏิบัติเพื่อระลึกถึงคุณงามความดีของบรรพบุรุษไทยพวน ประเพณีนี้เริ่มตั้งแต่ตะวันขึ้นของวันแรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๙ ถือเป็นวัน "งานกำเกียง" ถึงรุ่งเช้าแรม ๑๒ ค่ำ ทุกคนในหมู่บ้านไม่ทำงานหนัก

๑๒. บุญสารทพวนหรือบุญห่อข้าว

วันที่ ๕ เมษายน ๖๘ บุญสารทพวนหรือบุญห่อข้าว เป็นการทำบุญให้กับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ โดยพิธีกรรมนี้ชาวพวนจะนำข้าวมาห่อด้วยใบตองสดเป็นกระทงแล้วนำไปให้พระทำพิธีสวดที่วัด จากนั้นจึงนำห่อข้าวไปวางไว้บริเวณต้นไม้หรือบริเวณต่างๆในวัด แล้วกลับมาบ้านนำหอบข้าวพวนเรียกหอบนี้ว่า "หอบฝิยาฝิเจียง" ใส่อาหารคาวหวานมาเชิญให้ผีไร้ญาติสิงสถิตในบ้านของตนออกไปจากเรือน เพราะชาวพวนเชื่อว่าตามบ้านเรือนของตนนั้นมักมีผีไม่ได้รับเชิญแอบเข้ามาสิงสถิตในบ้านของตน จากนั้นในเช้าของวันสารทพวนชาวบ้านก็ไปทำบุญวัดใกล้บ้าน ฟังเทศน์ ฟังธรรม หลังจากเสร็จพิธีก็กลับไปบูชาพระแม่โพสพ เชื่อว่า จะทำให้พระแม่โพสพพอใจและให้รวงข้าวสมบูรณ์

๑๓. ประเพณีสงกรานต์แห่หลวงพ้อโพธิ์

วันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๖๘ มีการอัญเชิญหลวงพ้อโพธิ์ลงจากพระอุโบสถแล้ว จะแห่รอบหมู่บ้านเกาะสมอ จำนวน ๑ รอบ เพื่อให้ทุกๆ คน ได้มีโอกาสทำบุญสงน้ำหลวงพ้อ และเล่นน้ำสงกรานต์ไปพร้อมๆ กัน ก่อนอัญเชิญขึ้นประดิษฐานบนพระอุโบสถเช่นเดิม เพื่อความเป็นสิริมงคล รับอานิสงส์ให้ชีวิตสดชื่น เย็นกายสบายใจนั่นเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

(นางสาววชราภรณ์ อ๋ิมพันธ์)
ผู้ช่วยเจ้าพนักงานธุรการ

(นางสาวญาณิษา โรจน์กาญจนา)
นักวิชาการศึกษาชำนาญการ

ความเห็นของผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

- 11/๑๐๐ (รองปลัดฯ) -

(ลงชื่อ)

(นางสาวจิราพร วันจันทร์)

ผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ความเห็นของปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหัวห้ว

(ลงชื่อ)

(นายอัครพันธ์ ยืนยิ่ง)

ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหัวห้ว

ความเห็นของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวห้ว

(ลงชื่อ)

(นายสุรชัย ทนสิทธิ์)

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวห้ว

ฐานข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่น ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลหัวหว่า

โดยองค์การบริหารส่วนตำบลหัวหว่า
อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี

ประวัติความเป็นมาของชาวไทยพวน

ชาวพวน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาจากเมืองเชียงขวาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ตอนกบฏเจ้าอนุวงศ์เมืองเวียงจันทน์ จึงทำให้ชาวพวนถูกกวาดต้อนอพยพเข้ามาในประเทศไทยจำนวนมากในหลายครั้งด้วยกัน ชาวพวนมีการกระจายตัวตั้งถิ่นฐานในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาค ในภาคตะวันออกเฉียงใต้แก่ จังหวัดนครนายก ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ในจังหวัดปราจีนบุรีมีการตั้งถิ่นฐานรวมกลุ่มขนาดใหญ่ ในอำเภอศรีมหาโพธิ์ และอำเภอศรีมหาโสภ และยังเป็นพื้นที่ที่ชาวไทยพวนมีความตระหนักในการอนุรักษ์และรักษาประเพณี วัฒนธรรมของตน เช่น การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านบ้านดงกระทงยาม การจัดตั้งชมรมไทยพวนปราจีนบุรี การรวมกลุ่มเครือข่ายชาวพวนผ่านชมรมไทยพวนแห่งประเทศไทยที่มีการจัดงานประจำปี ที่มีชาวไทยพวนทุกจังหวัดเข้าร่วมงานเป็นประจำทุกปี

ตำบลหัวหว้าเป็นหนึ่งในพื้นที่ของอำเภอศรีมหาโพธิ์ ที่มีชาวไทยพวน (ไทยพวนเป็นคำเรียกกลุ่มคนพวนที่อยู่ในประเทศไทย) อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ความน่าสนใจของตำบลหัวหว้าคือ การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง และมีปราชญ์ชาวบ้านที่มีองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมพวนเป็นอย่างดี

ประวัติการอพยพเข้ามาในประเทศไทยของชาวพวน

1) ประวัติการอพยพของชาวพวนในประเทศไทย

การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวพวนเข้ามาในประเทศไทย สันนิษฐานว่ามีการอพยพของชาวไทยพวนเข้ามาครั้งใหญ่อยู่ทั้งหมดประมาณ 5 ครั้ง โดยครั้งแรกที่คนเหล่านี้ถูกกวาดต้อนเข้ามาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีของเจ้าตากสินมหาราชครั้งสงครามปราบเจ้าศิริบุญสารผู้ปกครองเมืองเวียงจันทน์ หลังจากพระเจ้าตากสินถูกเจ้าพระยาพระมหาโกษาธิบดีกษัตริย์ศึกยึดอำนาจ และสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้น ไทยนำกองทัพเข้าไปทำศึกกับหัวเมืองลาวตามมาอีกหลายครั้งตลอดช่วงสมัยรัชกาลที่ 1 - รัชกาลที่ 5 การศึกในแต่ละครั้งไทยได้กวาดต้อนผู้คนทั้งชาวลาวและชาวไทยพวนกลับมาตั้งถิ่นฐานในดินแดนไทยเป็นจำนวนมาก ผู้คนเหล่านี้ได้ลงหลักปักฐานก่อสร้างบ้านเรือนของตนจนเป็นชุมชนที่เข้มแข็งกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ต่างๆของประเทศไทย

การอพยพระยะที่ 1 สมัยกรุงธนบุรี การกวาดต้อนชาวลาวสมัยกรุงธนบุรี มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างไทย พม่า และลาว กล่าวคือ ภายหลังจากไทยเสียกรุงศรีอยุธยาเป็นครั้งที่ 2 ให้แก่ฝ่ายพม่าใน พ.ศ. 2310 พระเจ้าตากรวบรวมกำลังพลกอบกู้เอกราชจากกองทัพพม่า และได้สถาปนากรุงธนบุรีขึ้นเป็นราชธานีแห่งใหม่ของไทย สงครามระหว่างไทยกับเมืองเวียงจันทน์ครั้งนั้น ไทยได้จับกุมเจ้านันทเสน เจ้าอินทวงศ์ และเจ้าอนุวงศ์ พร้อมทั้งกวาดต้อนผู้คนที่อาศัยอยู่ในหัวเมืองลาวมาไทยเป็นจำนวนมาก ได้แก่ ลาวเวียง ผู้ไท และลาวพวนลงมาไว้ที่กรุงธนบุรีก่อนส่งตั้งถิ่นฐานทำมาหากินบริเวณลุ่มแม่น้ำภาคกลางที่เมืองสระบุรี เมืองลพบุรี เมืองนครนายก เมืองสุพรรณบุรี และภาคตะวันออกเฉียงใต้ที่เมืองจันทบุรี (นิวัติ ทองวาล, 2554, หน้า 58)

การอพยพของชาวลาวพวนระยะที่ 2 สมัยพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ กษัตริย์โกสินเจ้าเมืองญวนเงอาน ส่งกำลังทหารจำนวนหนึ่งเข้ามารุกรานเมืองพวนใน พ.ศ.2330 ขณะนั้นเจ้าชมภูเป็นกษัตริย์ปกครองเมืองพวน เจ้าชมภูยินยอมเป็นพันธมิตรส่งส่วยให้แก่เมืองญวน เจ้านันทเสนผู้ครองเมืองนครลำปางเวียงจันทน์ได้รับมอบหมายจากฝ่ายไทยให้ดูแลหัวเมืองพวน ภายหลังจากทราบข่าวเมืองพวนตกเป็นเมืองขึ้น ในพ.ศ. 2335 ฝ่ายไทยมีคำสั่งให้เจ้านันทเสนนำกองทัพเมืองเวียงจันทน์ยกขึ้นไปตีเมืองพวนคืนมาให้แก่ฝ่ายไทย ไทยได้รับชัยชนะ เจ้าชมภูหนีไปอยู่ในแขวงหัวพันห้าทั้งหก จากนั้นกองทัพของเมือง

เวียงจันทน์ได้ขึ้นไปตีเมืองหลวงพระบางจับตัวเจ้าอนุวงศ์เจ้าเมืองหลวงพระบางมาให้แก่ฝ่ายไทยซื้อหาฝักไฝฝายพม่าพร้อมกับกวาดต้อนชาวลาวเมืองหลวงพระบางลงมาให้แก่ไทยเป็นจำนวนหลายหมื่นคนส่งไปเมืองกรุงเทพฯ เพราะว่าการนั้นไทยต้องการแรงงานมาขุดคลองในกรุงเทพฯ (สิลา วีระวงส์, 2539, หน้า 168 - 169) กองทัพของเวียงจันทน์ได้ติดตามไปจับกุมเจ้าขมภูที่อยู่แขวงหัวพัน และได้ยกทัพขึ้นไปตีเมืองแกน หลังจากเสร็จศึกกองทัพของเจ้านันทเสนกวาดต้อนผู้คนชาวลาวพวนและลาวโซ่งรวมกันกว่า 4,000 คนกลับมาให้ฝ่ายไทย พร้อมกับจับกุมเจ้าขมภูมารับโทษประหารที่เมืองเวียงจันทน์ แต่เกิดเหตุฟ้าผ่าเพชรฆาตตายระหว่างทำพิธีจึงเปลี่ยนมาเป็นกักขังไว้ที่เมืองเวียงจันทน์ (นิวัติ ทองวล, 2554, หน้า 58) หลังจากเจ้าขมภูถูกจับกุมเจ้าเชียงได้แต่งหนังสือไปแจ้งเจ้าเมืองงอนเรื่องเจ้าขมภูถูกจับกุมอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์ ญวนแต่งกองทัพเข้ามาช่วยเจ้าเชียงทำศึกกับเมืองเวียงจันทน์ โดยมีทหารเมืองพวน 3,000 และทหารญวนกว่า 30,000 คนยกทัพลงมาทำสงครามกับเมืองเวียงจันทน์ แต่ฝ่ายเจ้านันทเสนเมื่อทราบข่าวญวนยกทัพใหญ่เกรงว่าจะเกิดศึกใหญ่ตามมา จึงยอมปล่อยตัวเจ้าขมภูที่ถูกจับมาคุมขังอยู่ในเมืองเวียงจันทน์กลับไปครองเมืองพวนเหมือนเดิม และต้องส่งส่วยให้ทั้งฝ่ายลาวและฝ่ายญวน (สิลา วีระวงส์, 2539, หน้า 169)

การอพยพของชาวพวนระยะที่ 3 สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 เป็นช่วงที่มีการอพยพของชาวพวนเข้ามาในประเทศไทยมากที่สุด ในสมัยนี้ชาวพวนอพยพเข้ามาในดินแดนไทยมีทั้งสมัครใจเดินทางเข้ามาและถูกบังคับให้ทิ้งบ้านเกิดเมืองผลัดถิ่นมาอาศัยอยู่ในไทย ซึ่งมีการกวาดต้อนให้อพยพเข้ามาด้วยกันสองช่วงด้วยกัน คือ

ช่วงแรก มีสาเหตุมาจากการความขัดแย้งระหว่างไทยกับเจ้าอนุวงศ์ เริ่มขึ้นหลังจากพระเจ้าอนุวงศ์เข้าร่วมพิธีพระราชทานเพลิงศพของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) พระเจ้าอนุวงศ์ได้ทุลธอรางวัลจากพระนั่งเกล้าด้วยกัน 3 ประการ 1. ขอชาวลาวเวียงจันทน์ถูกไทยกวาดต้อนมาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีกลับคืนเมืองเวียงจันทน์ 2. ขอละครราชสำนักไทยไปแสดงที่เมืองจันทน์ 3. ขอเจ้าดวงคำกลับไปเมืองเวียงจันทน์ แต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงปฏิเสธคำขอของเจ้าอนุวงศ์ เป็นเหตุให้เจ้าอนุวงศ์ประกาศเอกราชจากการเป็นเมืองขึ้นของไทย ภายหลังจากปราบเจ้าอนุวงศ์ใน พ.ศ. 2371 ไทยได้เผาทำลายเมืองเวียงจันทน์ทิ้ง กวาดต้อนชาวลาวพวน ลาวเวียง กลับเข้ามาในดินแดนไทยได้อีกหลายครั้งเรือน (ปรารธนา แซ่อึ้ง, 2543, หน้า 29 - 31)

ช่วงที่สอง เกิดขึ้นหลังเหตุการณ์ปราบเจ้าอนุวงศ์ ในครั้งนี้มีทั้งชาวพวนสมัครใจทิ้งถิ่นฐานของตนที่เชียงขวางอพยพเข้ามาและบังคับให้มาตั้งถิ่นฐานที่เมืองไทย โดยการอพยพมีสาเหตุมาจากการความขัดแย้งระหว่างไทยกับญวนภายหลังจากเหตุการณ์ปราบเจ้าอนุวงศ์ ฝ่ายพวกญวนนั้นได้รังแก กดขี่ข่มเหงชาวพวน เจ้าสานเห็นจึงส่งหนังสือไปหาฝ่ายหลวงพระบางและฝ่ายไทยให้เข้ามาช่วยขับไล่พวกญวนออกไปจากเมืองพวน ด้วยความกลัวพวกญวนจะกลับมา ชาวพวนเชียงขวางได้อพยพกลับมาพร้อมกับกองทัพไทยกว่า 6,000 คน เดินทางผ่านหนองคายมายังกรุงเทพฯ เจ้าสระกับเจ้าสาส์ที่มากพร้อมกับขบวนผู้อพยพเกรงว่าฝ่ายไทยจะหลอกไปเป็นแรงงานจึงนำชาวพวนกลุ่มหนึ่งหนีกลับเชียงขวาง ทำให้เหลือชาวพวนเดินทางมากรุงเทพฯ เพียง 3,000 คน (สิลา วีระวงส์, 2539, หน้า 200 - 201)

การอพยพของชาวพวนระยะที่ 4 สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ไทยต้องการตัดกำลังฝ่ายญวน และเมืองพวนอยู่ไกลจากพระราชอำนาจของฝ่ายไทย ซึ่งหลังจากไทยยกทัพกลับจากเมืองพวน ญวนได้ส่งกองทัพเข้ามายึดเมืองพวนไปเป็นเมืองขึ้น ไทยมีนโยบายเกลี้ยกล่อมชาวพวนให้อพยพเข้ามาไทยด้วยความสมัครใจ โดยเสนอเงื่อนไขแก่ชาวพวนว่าถ้าสามารถเชิญชวนญาติพี่น้องที่อยู่เมืองพวนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยได้จะให้เป็นการเฉพาะ ซึ่งนโยบายนี้ได้ผลดีทีเดียว ชาวพวนจึงสมัครใจที่จะอพยพเข้ามาไทยจำนวนหนึ่ง ต่อมาใน พ.ศ. 2403 ท้าวเพี้ยไชยสงคราม กับเพี้ยกิมทอง ได้รับ

คำสั่งจากการไทยให้ไปเกลี้ยกล่อมชาวพวนลงมาตั้งถิ่นฐานไทยได้อีกเป็นจำนวนมาก โดยกลุ่มนี้ได้ไปตั้งถิ่นฐานอยู่รวมกันที่เมืองพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา (ปรารภนา แซ่อึ้ง, 2556, หน้า 51)

การอพยพของชาวพวนระยะที่ 5 สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 มีสาเหตุการอพยพมาจากการรุกรานหัวเมืองทางเหนือของลาวของพวกฮ่อ หลังทางการจีนได้ปราบปรามกบฏได้แผ่ลงในปีพ.ศ.2407 กลุ่มกบฏพวกนี้ได้แตกกันเป็นหลายกลุ่มได้เข้ามารุกรานในดินแดนญวน สิบสองจุไทย หัวพันห้าทั้งหก เมืองเชียงขวาง เมืองหลวงพระบาง และเมืองเวียงจันทน์ การรุกรานของพวกฮ่อได้สร้างความหวาดกลัวไปทั่วทั้งดินแดนลาว เมื่อฮ่อรุกรานมาถึงเมืองเวียงจันทน์ ชาวลาวเวียงจันทน์บางส่วนอพยพหนีฮ่อลงมาสร้างบ้านเรือนอยู่ทางแม่น้ำโขง ฝ่ายไทยได้ส่งกองทัพขึ้นไปปราบฮ่อที่เมืองเวียงจันทน์ใน พ.ศ. 2418 ฮ่อเมืองเวียงจันทน์ถูกกองทัพไทยตีแตกถอยร่นไปอยู่ในแขวงเชียงขวาง เมื่อพระยาพิชัยทราบข่าวการแตกทัพของพวกฮ่อ จึงนำกำลังเข้าสมทบกับเจ้าบัวคำอุปราชเมืองหลวงพระบางขึ้นไปขับไล่ฮ่อที่เมืองเชียงขวาง จนกระทั่งสามารถขับไล่พวกฮ่อจากแขวงเชียงขวางออกไปได้ทั้งหมด หลังจากสงครามยุติลง ไทยได้กวาดต้อนชาวพวนกลับมาไทยประมาณ 2,600 คน ลงมาทางเมืองหลวงพระบาง แต่กลุ่มผู้อพยพเกิดล้มตายระหว่างเดินทาง จึงได้ทิ้งชาวพวนกลุ่มหนึ่งไว้เมืองหลวงพระบางประมาณ 1,000 คน และได้นำผู้อพยพอีกส่วนหนึ่งกลับมาไทย ต่อมาพวกฮ่อเข้ามารุกรานอีกในปีพ.ศ. 2528 ไทยจึงส่งกองทัพไปขับไล่พวกฮ่ออีกครั้ง และสามารถปราบฮ่อลงได้ใน พ.ศ.2429 จึงนำกองทัพกลับเมืองไทยพร้อมกับกวาดต้อนชาวผู้ไทและชาวพวนที่อยู่ในแขวงเชียงขวาง แขวงหัวพันห้าทั้งหกกลับลงมาไทยได้เป็นจำนวนมาก (นิวัติ ทองวล, 2554, หน้า 61)

การกวาดต้อนของกลุ่มคนพวนเข้ามาในประเทศไทย ทำให้คนพวนมีการตั้งถิ่นฐานกระจายตัวตามที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย คือ

ภาคกลาง

1. จังหวัดลพบุรี ที่บ้านถนนใหญ่ ถนนแค บ้านโคกกระเทียม อำเภอบ้านหมี่ อำเภอโคกสำโรง
2. จังหวัดสิงห์บุรี ที่อำเภอพรหมบุรี บ้านบางน้ำเชี่ยว บ้านโคกคา บ้านบั้ง
3. จังหวัดสุพรรณบุรี ที่อำเภอบางปลาม้า บ้านลาน บ้านเก้าห้อง บ้านมะขามล้ม บ้านวัดโบสถ์ บ้านท่าตลาด บ้านตะลุ่ม
4. จังหวัดสระบุรี ที่อำเภอหนองโดน บ้านกล้วย บ้านคร้ว อำเภอตอนพุด
5. จังหวัดอุทัยธานี ที่อำเภอทับทัน อำเภอลานสัก
6. จังหวัดกาจนบุรี ที่อำเภอพนมทวน
7. จังหวัดราชบุรี ที่อำเภอเมือง อำเภอบ้านโป่ง
8. จังหวัดนครนายก อำเภอปากพลีมีชาวไทยพวนมากที่สุดในจังหวัด เช่น บ้านฝั่งคลอง บ้านท่าแดง บ้านหนองแสง บ้านคลองตะเคียน บ้านคลองคล้า บ้านเกาะคา บ้านเขมโด้ง บ้านสะแกชิง บ้านชุมข้าว บ้านหนองหัวลิง บ้านโพธิ์ศรี บ้านโพธิ์ทอง บ้านกลางไสภากา บ้านเกาะหวาย บ้านเนินหินแร่ ฯลฯ

ภาคเหนือ

1. จังหวัดแพร่ บ้านทุ่งโฮ้งเหนือ ทุ่งโฮ้งใต้ อำเภอเมือง
2. จังหวัดพิษณุโลก บ้านแซ็ก บ้านวังทอง
3. จังหวัดอุตรดิตถ์ บ้านปากฝาง บ้านผาจุก อำเภอเมือง
4. จังหวัดพิจิตร อำเภอบางขุนนาคน อำเภอตะพานหิน อำเภอทับคล้อ
5. จังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอหล่มเก่า อำเภอตะพานหิน อำเภอชัยสมอทอด อำเภอชนแดน

6. จังหวัดสุโขทัย อำเภอศรีสัชนาลัย บ้านหาดเลี้ยว บ้านหาดสูง บ้านแม่ราก อำเภอสวรรคโลก อำเภอลานหอย

7. จังหวัดนครสวรรค์ อำเภอท่าตะโก อำเภอตากลี อำเภอดงพญา

8. จังหวัดเชียงราย อำเภอเชียงแสน

9. จังหวัดน่าน อำเภอเวียงสา (บ้านห้วยมื่นพวน) อำเภอท่าวังผา (บ้านฝามูล)

ภาคตะวันออก

1. จังหวัดปราจีนบุรี อำเภอศรีมหาโพธิ อำเภอโคกปีป (บ้านหัวซา บ้านหัวหว้า บ้านหัวนา บ้านหนองเสือ บ้านหนองสะแก บ้านโพธิ์ไทร บ้านดอน บ้านยา บ้านปรือหวาน บ้านส้มแสง)

2. จังหวัดฉะเชิงเทรา อำเภอพนมสารคาม อำเภอสนามชัยเขต

3. จังหวัดชลบุรี อำเภอพนัสนิคม

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

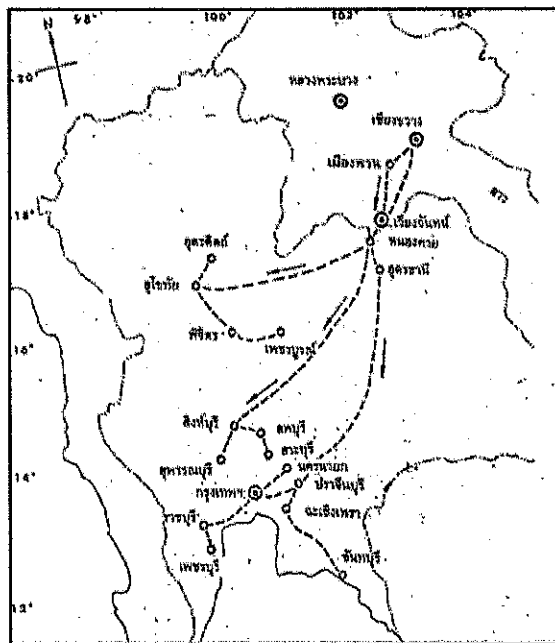
1. จังหวัดอุดรธานี อำเภอบ้านผือ เขตเทศบาลตำบลบ้านผือ 9 ชุมชน หมู่บ้านตำบลกลางใหญ่ ตำบลหายโศก ตำบลคำบง ตำบลคำด้วง ตำบลคำด้วง ตำบลเมืองพาน อำเภอหนองหาน ที่ตำบลบ้านเชียง

2. จังหวัดเลย อำเภอเมือง อำเภอเชียงคาน

3. จังหวัดหนองคาย ตำบลบ้านหม้อ อำเภอศรีเชียงใหม่ อำเภอโพธิ์ตาก

4. จังหวัดอุบลราชธานี ตำบลแจระแม อำเภอเมือง

5. จังหวัดอุบลราชธานี

รูปภาพที่ 2 : แผนที่แสดง

เส้นทางการอพยพของ

ชาวพวนจากเมืองเชียงขวางเข้ามาตั้งถิ่นฐาน
ในดินแดนไทย (ปรารธนา แซ่อึ้ง, 2543, หน้า 54)

สภาพสังคมและวัฒนธรรมของชาวพวน

วิถีชีวิตชาวพวน

วิถีชีวิตชาวพวน ชาวพวนเป็นชนชาติที่รักสงบ มีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ นิยมทานข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก และรักพวกพ้อง สร้างบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนาเลี้ยงสัตว์ ยามว่างหลังจากทำนาเสร็จ ผู้ชายนิยมทำเครื่องจักรสานไว้ใช้ในครัวเรือน ผู้ส่วนผู้หญิงนิยมทอผ้าไหมไว้ใช้ในชีวิตประจำวัน ผ้าชิ้นไหมของชาวพวนทำมาจากวัตถุดิบตามธรรมชาติ เช่น ไหม ผ้าย มาถักทอเป็นผ้ามัดหมี่มีลวดลายสวยเป็นเอกลักษณ์ ผู้หญิงชาวพวนนิยมแต่งกายด้วยผ้าชิ้นไหม เสื้อคอกลมแขนยาว หากเป็นงานประเพณีสำคัญจะแต่งกายอีกแบบหนึ่ง คือ ใส่เสื้อขาวไว้ด้านนอก ด้านในเป็นเสื้อเอี่ยม และนุ่งชิ้นไหมลายล่อง ส่วนการแต่งกายของผู้ชายชาวพวนนิยมสวมกางเกงบ่วงขาใหญ่ สวมเสื้อเชิ้ตแขนสั้นและแขนยาว ชาวพวนอยู่รวมกันโดยยึดหลักจารีตทางสังคมหรือเรียกว่าฮีต 12 คอง 14 เป็นเครื่องจรรโลงสังคมของชาวพวนให้อยู่กันอย่างสงบสุข

ความเชื่อชาวพวน

คติความเชื่อ ชาวพวนมีความเชื่อเกี่ยวกับภูติผี ผีของชาวพวนแบ่งออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ ประเภทแรก ผีที่คอยช่วยเหลือปกป้องรักษาชาวบ้านให้ร่มเย็น เช่น ผีแถน ผีปู่ตา ส่วนประเภทที่สอง คือภูติผีที่ชั่วร้ายคอยนำความโชคร้าย ความทุกข์ และภัยพิบัติเข้ามาในหมู่บ้าน ในโลกความเชื่อของชาวพวนผีแถนหรือภูญาแถนเป็นผีอยู่ในตำแหน่งสูงสุดเปรียบเสมือนเทพเจ้า มีอำนาจควบคุมดินฟ้าอากาศบันดาลฝนให้แก่ชาวพวน หากปีใดผีแถนโกรธปีนั้นฝนจะแล้ง และผีอีกชนิดหนึ่งที่ชาวพวนให้การเคารพสักการบูชาทุกหมู่บ้านคือผีปู่ตา เป็นผีประจำหมู่บ้านหรือผีบรรพบุรุษของชาวพวน เมื่อชาวบ้านอพยพโยกย้ายไปตั้งหมู่บ้านยังบริเวณแห่งใดจะต้องมีการสร้างศาลปู่ตาขึ้นประจำหมู่บ้าน เพื่อให้ผีปู่ตาคอยปกป้องคุ้มครองคนในหมู่บ้านให้พ้นจากภัยอันตรายต่างๆ ขณะเดียวกันชาวบ้านก็เชื่อว่าผีปู่ตาก็สามารถบันดาลให้เกิดเรื่องร้ายแก่คนในชุมชนได้ถ้าหากไม่ปฏิบัติตามจารีตหรือชาวบ้านเรียกว่า “ชะล่า” การทำผิดขนบธรรมเนียม ซึ่งปู่ตาก็จะบันดาลให้เกิดเรื่องร้ายเฉพาะบุคคลหรืออาจทำให้เกิดความเดือดร้อนกับคนทั้งหมู่บ้าน โดยชาวบ้านนิยมสร้างศาลปู่ตาห่างจากหมู่บ้านทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ บริเวณตั้งศาลมีลักษณะที่ดอน มีต้นไม้ใหญ่ บรรยากาศร่มรื่นเพื่อให้ปู่ตาอยู่สบาย ดังนั้น ชาวพวนจึงมีพิธีกรรมอย่างหนึ่งเรียกว่าประเพณีบุญเลี้ยงบ้านหรือบุญเลี้ยงปู่ตา เพื่อสักการบูชาให้ผีปู่ตาคู่มครองหมู่บ้านของตนให้ปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ (ฤทธิมน ปรีดีสนิท, 2539, หน้า 33)

ประเพณีบุญเลี้ยงบ้านหรือเลี้ยงปู่ตา เป็นพิธีกรรมเก่าแก่ของชาวพวน จัดขึ้นในเดือน 6 ในการทำพิธีจะต้องมีตัวแทนติดต่อบทระหว่างชาวบ้านกับผีปู่ตา ชาวบ้านเรียกผู้ทำหน้าที่นี้ว่า “จ้ำ” และต้องเป็นเพศชายเท่านั้น เมื่อจ้ำคนเก่าตายลูกของจ้ำจะเป็นผู้สืบทอดตำแหน่งต่อจากพ่อ แต่ถ้าหากจ้ำคนปัจจุบันไม่มีบุตรสืบสกุล ชาวบ้านจะคัดเลือกผู้ทำหน้าที่จ้ำคนใหม่ โดยบุคคลนั้นต้องประพฤตินอยู่ในคลองธรรม ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือเข้ามาเป็นทำหน้าที่จ้ำคนต่อไป และมี “นางเทียม” เป็นร่างทรงของจ้ำให้ชาวบ้านสอบถามปัญหาต่างๆในวันทำพิธี ก่อนการทำบุญเลี้ยงผีปู่ตาจ้ำจะแจ้งให้คนในหมู่บ้านทราบก่อนประมาณ 7 - 10 วัน เพื่อให้มีเวลาในการเตรียมเครื่องเซ่น ประกอบด้วย เหล้า ไห่ ไก่ หมากพลู บุหรี่ ข้าว ชัน 5 ดอกไม้ธูปเทียน มาถวายแก่ผีปู่ตาในวันทำพิธี เมื่อเสร็จพิธีในช่วงแรกแล้ว จ้ำจะทำการอัญเชิญผีปู่ตาเข้าทรงร่างของนางเทียม เมื่อผีปู่ตาเข้าทรงของนางเทียมแล้วชาวบ้านสามารถไต่ถามปัญหาไม่ว่าจะเป็นปัญหาในครอบครัวตนหรือว่าปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นกับหมู่บ้าน ซึ่งพิธีกรรมนี้ชาวบ้านเชื่อว่าจะทำให้หมู่บ้านของตนได้รับการดูแลจากผีปู่ตาเป็นอย่างดี ข้าวและน้ำอุดมสมบูรณ์ สัตว์เลี้ยงไม่ล้มตาย (ฤทธิมน ปรีดีสนิท, 2539, หน้า 35)

ประเพณีชาวพวน

ประเพณี 12 เดือน ชาวพวนมีประเพณีสืบทอดกันมาอย่างยาวนานหรือชาวพวนเรียกว่า ฮีต 12 เป็นประเพณีของชาวพวนทั้งสิบสองเดือน โดยแต่ละเดือนนั้นจะมีพิธีกรรมแตกต่างกันไป ซึ่งประเพณีดังกล่าวของชาวพวนเป็นประเพณีที่มีมิติความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างความเชื่อ ศาสนา ธรรมชาติ และสังคมของชาวพวน กล่าวคือ โครงสร้างสังคมของชาวพวนมีมิติความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและโลกของภูติผี อาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ทำนาเป็นอาชีพหลัก ซึ่งการทำนาสมัยก่อนนั้นเป็นการทำนาแบบนาปี คือ การทำนาเพียงครั้งเดียวต่อปี ซึ่งในแต่ละปีนั้นสภาพดินฟ้าอากาศไม่เหมือนในทุกปี บางปีมีฝนมาก บางปีมีฝนน้อย จึงเกิดประเพณีกำฟ้าขึ้นมา ซึ่งประเพณีเปรียบเสมือนการพยากรณ์อากาศของชาวพวนในแต่ละปี หรือ ประเพณีเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาของคนในหมู่บ้าน เช่น ประเพณีเลี้ยงผีปู่ตา ไม่เพียงเป็นประเพณีเกี่ยวกับความเชื่อของพวนเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นการแก้ปัญหาของสังคมโดยส่งผ่านทางพิธีกรรม ซึ่งจะมีเจ้าและนางเทียมเป็นตัวกลางแก้ปัญหาของหมู่บ้าน โดยในพิธีเมื่อมีการเข้าทรงร่างนางเทียมแล้ว ผีปู่ตาจะแนะนำแนวทางวิธีแก้ไขปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในหมู่บ้าน โดยไม่มีใครกล้าปฏิเสธคำขอของนางเทียม เพราะกลัวว่าโชคร้ายต่างๆ จะเข้ามาสู่ครอบครัวหรือหมู่บ้านของตน เป็นต้น มีประเพณีในแต่ละเดือน ดังนี้

เดือนอ้ายบุญข้าวเฒ่า เป็นช่วงที่ข้าวกำลังให้ผลผลิต ชาวบ้านจะข้าวเกี่ยวใหม่มาตำเอาเปลือกออกแล้วนำข้าวสีเขียวอ่อนที่ได้จากการตำมาคลุกเคล้ากับน้ำตาลผสมกับมะพร้าวเป็นอันเสร็จ จากนั้นในวันรุ่งจะนำข้าวเฒ่าไปถวายพระ จึงเรียกว่าบุญข้าวเฒ่า (สมคิด จุมทอง, 2560, หน้า 54)

เดือนยี่บุญข้าวหลามหรือบุญข้าวจี ช่วงนี้ข้าวได้รับการเก็บเกี่ยวไปแล้ว ด้วยความที่วักแล้วพระขาดแคลนภัตตาหารจึงทำข้าวจีถวายพระก่อนที่ตนจะเดินทางไปเยี่ยมญาติในหมู่บ้านอื่น กลายเป็นประเพณีทำบุญข้าวจีขึ้นมา การทำข้าวจีชาวบ้านจะนำเอาข้าวเหนียวมาปั้นเป็นก้อนกลมๆ พอตีมือ แล้วนำไปย่างแล้วนำไปถวายพระในวันรุ่งขึ้น ปัจจุบันนิยมทำเป็นข้าวหลามเพราะว่าชาวพวนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเปลี่ยนกินข้าวเจ้าแทนข้าวเหนียว ส่วนการทำข้าวหลาม ชาวบ้านจะนำข้าวใหม่ที่ตนเก็บเกี่ยวมาบรรจุใส่กระบอกไม้ไผ่ผสมกับน้ำกะทิ จากนั้นนำไปเผาไฟ และนำไปถวายพระในวันรุ่งขึ้น (สมคิด จุมทอง, 2560, หน้า 54)

เดือนสามบุญกำฟ้า ประเพณีกำฟ้าของชาวไทยพวน กำฟ้าเป็นประเพณีสำคัญของชาวไทยพวนมาตั้งแต่ยุคโบราณ พิธีกรรมนี้เปรียบเสมือนวันพยากรณ์อากาศในแต่ละปีของชาวพวน และเป็นช่วงเวลาที่ชาวพวนมีกิจกรรมสังสรรค์กันอย่างสนุกสนาน นับได้ว่าเป็นประเพณีสร้างความสามัคคีของชาวพวนในการร่วมกันจัดงานนี้ขึ้นมาเพื่อบูชาเทพเจ้าสูงสุดของชาวพวน คือ พญาแถนหรือผีฟ้า ผีชั้นสูงสุดของชาวพวน ในวันกำฟ้าชาวพวนจะหยุดการทำงานทุกกรณี พิธีกรรมนี้จัดขึ้นในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี สมัยก่อนผู้เฒ่าหรือผู้อาวุโสของหมู่บ้านจะเป็นผู้คอยฟังเสียงฟ้าร้องครั้งแรกของเดือนสาม เมื่อได้ยินเสียงฟ้าร้องก็จะเรียกคนในหมู่บ้านมานัดหมายทำพิธีกำฟ้า ผู้อาวุโสจะพยากรณ์สภาพอากาศและความเป็นอยู่ของชาวบ้านในปีนั้น โดยมีคำนายเกี่ยวกับสภาพอากาศ ดังนี้

ทิศตะวันออก	มีฝนดี ข้าวในนาให้ผลผลิตดี
ทิศใต้	ฝนแล้ง นาข้าวเสียหาย
ทิศตะวันตก	ฝนตกปานกลาง นาในที่ลุ่มให้ผลผลิตดี นาดอนให้ผลผลิตไม่ดี
ทิศตะวันออก	แห้งแล้ง ข้าวยากหมากแพง

หลังจากพิธีกำฟ้าผ่านไป 7 วัน ชาวบ้านจะนำอาหารหวานคาวไปทำบุญที่วัดอีกครั้งหนึ่ง หลังจากทำบุญแล้ว นำท่อนพินติดไฟ 1 ท่อน ไปทิ้งในแม่น้ำลำคลองที่อยู่ใกล้ โดยเชื่อว่าการเป็นการแจ้งต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่าสิ้นสุดระยะเวลาของพิธีกำฟ้า (ประดิษฐ์ ศิลปาบุตร และคณะ, 2558, หน้า 104 - 105)

เดือนสี่บุญหน้าลาน เป็นเดือนที่เกี่ยวข้องข้าวแล้วนำข้าวมาบด มัดเป็นพอนขนใส่เกวียนใส่กระแทะให้ควายลากมารวมกองไว้ที่ลานข้าว ชาวพวนในหมู่บ้านพากันมาช่วยงานหรือเรียกว่าลงแขก เอาพอนมากองไว้ที่

ลานเรียบร้อยจะทำบุญหน้าลานก่อน โดยนิมนต์พระมาสวดมนต์ ฉันทัดอาหารแล้วจึงนวดข้าว ก่อนนำขึ้นยุ้ง ฉากก็จะทำพิธีสู่ขวัญข้าวอีกครั้ง เป็นการให้ความเคารพต่อข้าวของชาวพวน (พงษ์ พันธุ์ศิริ, 2557, หน้า 72)

เดือนห้าบุญสงกรานต์ ชาวพวนเรียกประเพณีว่า บุญสังขานต์ คล้ายกับสงกรานต์ของไทย แต่ของชาวพวนจะมีพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะวัฒนธรรม ปัจจุบันพิธีกรรมบางอย่างได้ถูกลดทอนไปและปรับตัวเข้ากับบริบทสังคมสมัยใหม่ แต่ก็ยังมีบางหมู่บ้านที่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเอาไว้ โดยในวันสงกรานต์หลายพื้นที่ยังมี ได้แก่ พิธีสวดเสื่อ นำเอาข้าวสารและหย้าคามาใส่กระบุง จากนั้นนำเสื่อผ้าของคนในครอบครัวมาใส่ไว้ในตะกร้า จากนั้นปิดปากตะกร้า นำเอาอาหาร เช่น ข้าวเหนียวแดง ข้าวเกรียบปิ้ง ถั่วคอกไม้ ธูปเทียนสำหรับบูชา นำไปวัด ให้พระสวด เชื่อว่าพิธีกรรมนี้จะทำให้ครอบครัวมีแต่สิ่งดีเข้ามา เทียนเวียนหัว เป็นพิธีกรรมต่อชะตาอย่างหนึ่งของชาวพวนในวันสงกรานต์ จะนำเทียนมารีดให้มีขนาดเล็กพอพันเข้ากับศีรษะได้ แล้วหยิกตัวเองตามจำนวนอายุหรือเกินกว่านั้น เมื่อเสร็จพิธีแล้วให้นำเอาเทียนที่ใส่อยู่บนศีรษะใส่ตะกร้าเดียวกับตะกร้าสวดเสื่อ และจุดเทียนขณะพระสวดก็เป็นอันเสร็จพิธี ถือเป็น การต่ออายุของเจ้าของชะตาให้มีอายุยืนยาว และกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผีบรรพบุรุษหรือผีไร่ญาติเพื่อให้เข้าอยู่อย่างสงบสุขไม่มาเบียดเบียน (พงษ์ พันธุ์ศิริ, 2557, หน้า 72-73)

เดือนหกกวนข้าวทิพย์ ก่อนวันวิสาขบูชาชาวพวนจะร่วมกันกวนข้าวทิพย์เพื่อนำไปทำบุญที่วัด คนในหมู่บ้านและพระจะร่วมกันพิธีกวนข้าวทิพย์ โดยให้สาวบริสุทธิ์ในหมู่บ้านแต่งกายชุดสีขาวจำนวน 4 คน กวนข้าวก่อนจากนั้นจึงให้ชาวบ้านที่เหลือเข้ามามีส่วนร่วมในการกวนจนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์ จากนั้นในวันวิสาขบูชาจึงนำข้าวทิพย์ไปทำบุญที่วัด (สมคิด จุมทอง, 2560, หน้า 54)

เดือนเจ็ดบุญกลางบ้านหรือบุญหลังบ้าน พิธีกรรมนี้ชาวพวนจะจัดทำพิธีขึ้นในเดือน 7 ของทุกปี โดยคนจะมีผู้นำในหมู่บ้านประชุมนัดชาวบ้านเรื่องการทำบุญกลางบ้าน จากนั้นในวันงานก็นิมนต์พระมาทำพิธี ทั้งนี้การทำบุญกลางบ้านหรือหลังบ้านเป็นการเลี้ยงผีนา เชื่อว่าจะทำในการเก็บเกี่ยวข้าวจะได้ข้าวในปริมาณมาก และยังเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษของตน (สมคิด จุมทอง, 2560, หน้า 58)

เดือนแปดบุญวันอาสาฬหบูชา เข้าพรรษา เป็นพิธีกรรมตามประเพณีของชาวพุทธทั่วไป ในวันอาสาฬหบูชาพวนจะพากันนำข้าวปลาอาหารไปทำบุญ ฟังเทศน์ วัดใกล้บ้าน บางส่วนโดยเฉพาะผู้สูงอายุนิยมถือศีลอุโบสถอยู่วัด 1 วัน พอถึงวันเข้าพรรษาชาวบ้านนำอาหาร ผ้าอาบน้ำฝน เทียนพรรษา แก้วพระภิกษุสงฆ์ตามธรรมเนียมปฏิบัติของวันเข้าพรรษา กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษ หลังจากทำพิธีเสร็จชาวบ้านร่วมกันทานอาหารพบปะญาติพี่น้องของตนในวัด (สมคิด จุมทอง, 2560, หน้า 60)

เดือนเก้าบุญสารทพวนหรือบุญห่อข้าว เป็นการทำบุญให้กับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ โดยพิธีกรรมนี้ชาวพวนจะนำข้าวมาห่อด้วยใบตองสดเป็นกระทงแล้วนำไปให้พระทำพิธีสวดที่วัด จากนั้นจึงนำห่อข้าวไปวางไว้บริเวณต้นไม้หรือบริเวณต่างๆในวัด แล้วกลับมาบ้านนำหอบชาวพวนเรียกหอบนี้ว่า “หอบผีอย่าผีเจียง” ใส่อาหารคาวหวานมาเชิญให้ผีไร่ญาติสิงสถิตในบ้านของตนออกไปจากเรือน เพราะชาวพวนเชื่อว่าตามบ้านเรือนของตนนั้นมักมีผีไม่ได้รับเชิญแอบเข้ามาสิงสถิตในบ้านของตน จากนั้นในเช้าของวันสารทพวนชาวบ้านก็ไปทำบุญวัดใกล้บ้าน ฟังเทศน์ ฟังธรรม หลังจากเสร็จพิธีชาวบ้านนำข้าวห่อจากพิธีกรรมของเมื่อวานกลับไปบูชาพระแม่โพสพ เชื่อว่า จะทำให้พระแม่โพสพพอใจและให้รวงข้าวสมบูรณ์ (ประดิษฐ์ ศิลปบุตร และคณะ, 2558, หน้า 114)

เดือนสิบบุญแหวนต้นทาน บุญระหว่างพรรษา เป็นประเพณีที่ชาวพวนจะนำผลผลิตทางการเกษตร ผักหรือผลไม้ต่างๆ นำไปถวายพระที่วัด ซึ่งในช่วงเดือนสิบนี้สมัยก่อนเป็นช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิตของชาวพวน นอกจากนี้ ในเดือนดังกล่าวชาวบ้านนิยมทำบุญระหว่างพรรษา ในวันพระจะมีการเทศน์มหาชาติทำนองพวน และอุทิศส่วนบุญให้แก่ผีบรรพบุรุษ (พงษ์ พันธุ์ศิริ, 2557, หน้า 80)

เดือนสิบเอ็ดงานบุญออกพรรษาและงานทอดกฐิน ในวันออกพรรษาชาวบ้านจะไปร่วมทำบุญตักบาตรตามธรรมเนียมของชาวพุทธทั่วไป ในช่วงบ่ายของวันชาวพวนจะร่วมกันทำปราสาทผึ้งเตรียมไปถวายพระ ในช่วงค่ำของวัน ชาวบ้านจัดขบวนแห่ปราสาทผึ้งไปยังวัดของหมู่บ้านพร้อมกับปัจจัยไทยธรรมอันจำเป็นของพระภิกษุ ก่อนนำปราสาทผึ้งเข้าไปทำพิธีในพระวิหารมีการเวียนรอบโบสถ์ก่อน จากนั้นจึงนำปราสาทผึ้งขึ้นไปทำพิธีบนโบสถ์โดยมีพระภิกษุสงฆ์สวดคาถา และถวายปราสาทผึ้งพร้อมปัจจัยที่นำมาด้วย หลังจากเสร็จพิธีชาวบ้านนำปราสาทผึ้งไปทิ้งตามโคนไม้ (ประดิษฐ์ ศิลบุตร และคณะ, 2558, หน้า 117)

เดือนสิบสองทำบุญเทศน์มหาชาติเสอกระจาด ในประเพณีชาวพวนจะมีพิธีกรรมสำคัญอยู่สองอย่างด้วยกัน คือ การเสอกระจาดหรือใส่กระจาด ชาวพวนจะนัดแนะกันในหมู่บ้านว่าจะจัดพิธีกรรมขึ้นในวันใด จากนั้นช่วงเย็นก่อนวันใส่กระจาดชาวพวนจะร่วมแรงร่วมใจในการเตรียมงานพิธี ในวันที่ชาวพวนเรียกว่า วันต้อนสาว ซึ่งจะชวนลูกสาวของญาติมิตรมาช่วยทำอาหารที่บ้านของตน และช่วงค่ำของวันหนุ่มชาวพวนจะเดินทางมาช่วยทำอาหารบ้านสาวที่ตนชอบ สิ่งของสำคัญวันใส่กระจาด ประกอบด้วย ข้าวปุ้น ขนมหวาน ข้าวต้มมัด ฐูป เทียน เงิน เป็นต้น ชาวบ้านเอาสิ่งของมารวมพิธีกรรมใส่กระจาด และผู้เป็นเจ้าของงานจะจัดอาหารเลี้ยงแขก พบปะสังสรรค์ ร่วมกันทานอาหาร หลังจากนั้นเมื่อแขกลากลับเจ้าพิธีให้ข้าวต้มมัดแก่แขก เรียกว่า การคืนกระจาด พอรุ่งขึ้นของอีกวันเจ้าบ้านนำอาหาร สิ่งของต่างๆไปถวายพระที่วัด ร่วมกันฟังเทศน์มหาชาติ (ประดิษฐ์ ศิลบุตร และคณะ, 2558, หน้า 18 - 19)

ข้อมูลวัฒนธรรมชุมชนไทยพวน ตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี

วัฒนธรรมพวนของชาวไทยพวนชุมชนตำบลหัวหว้า ที่ยังยึดถือและปฏิบัติในชีวิตประจำวันในปัจจุบัน มีดังต่อไปนี้

1 อาหารคาวพวน

อัตลักษณ์อาหารพวน

หลายครั้งที่เกิดความสับสนในการแยกความแตกต่างระหว่างอาหารพวนกับอาหารของคนลาวภาคอีสาน เนื่องจากคนทั้ง 2 กลุ่มมีภูมิหลังจากกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเหมือนกันจึงทำให้มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมการกินในประเภทอาหารบางอย่างร่วมกัน อัตลักษณ์อาหารพวนประเภทอาหารคาว จะมีจุดเด่น 4 อย่างที่ทำให้แยกความแตกต่างระหว่างอาหารคนพวนกับอาหารคนลาวกลุ่มอื่น ๆ คือ 1. นิยมใส่ปลาร้า (ปลาแดะ) ในอาหาร 2. ไม่นิยมใส่กะทิ 3. นิยมปรุงสุก 4. ไม่นิยมทำรสชาดจัด ดังนั้นหน้าตาอาหารและรสชาดอาหารในวัฒนธรรมการกินของคนพวนที่ถือว่าเป็นอาหารพวนดั้งเดิมจึงปรากฏภายใต้จุดเด่น 4 อย่างดังกล่าว อาหารคาวของคนไทยพวนตำบลหัวหว้าที่บริโภคมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่

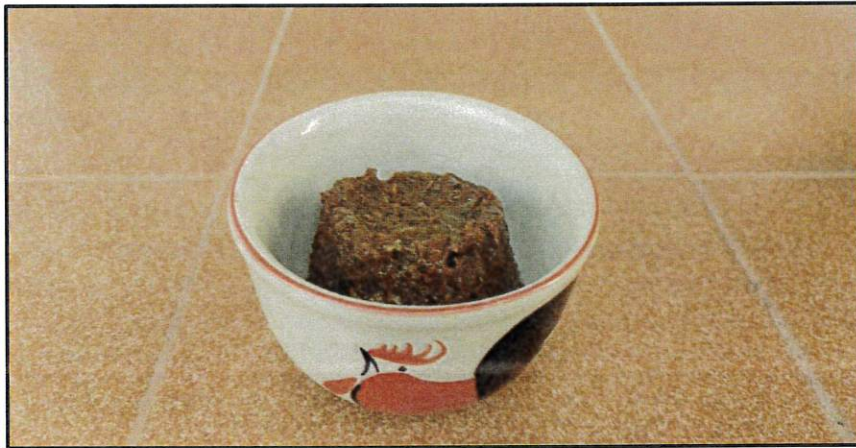
1) แจ่วกับผักเสี้ยนดอง

ที่มา :

ถ่ายภาพโดยอารีวรรณ หัสติน เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2565

2) ปลาร้าสับ (ปลาตะชับ)

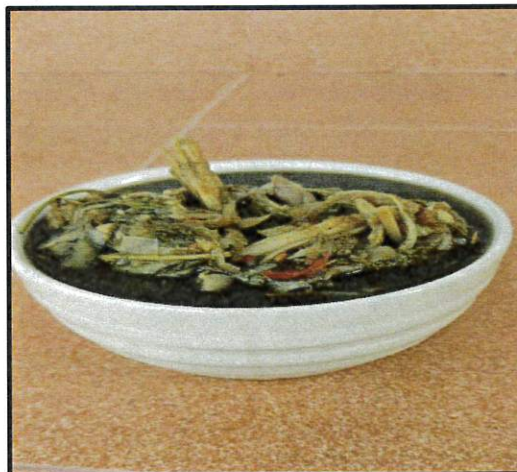

ที่มา : ถ่ายภาพ

วรรณ หัสติน เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2565

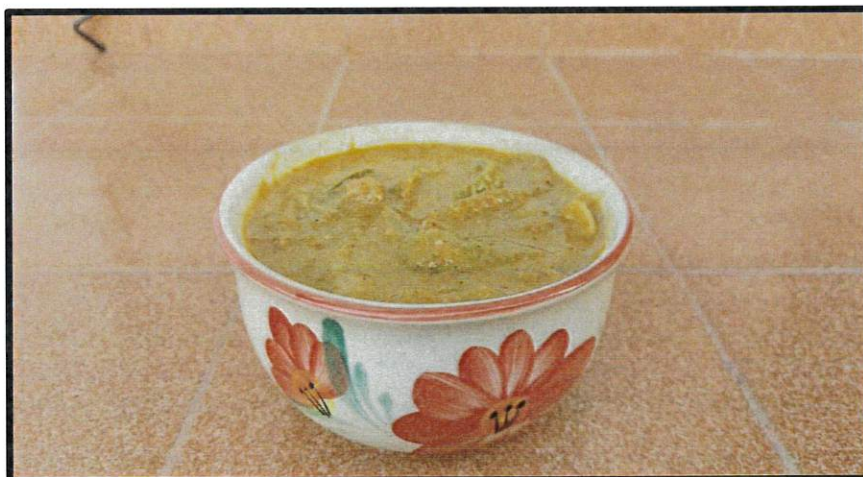
โดยอารี

3) แกงหน่อไม้เปรี้ยว (แกงจาน)

ที่มา : ถ่ายภาพโดยอารีวรรณ หัสติน เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2565

4) แกงบอน

ที่มา :

โดยอารีวรรณ หัสติน เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2565

ถ่ายภาพ

5) แกงซี่เหล็ก

ที่มา :

โดยอารีวรรณ หัสติน เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2565

ถ่ายภาพ

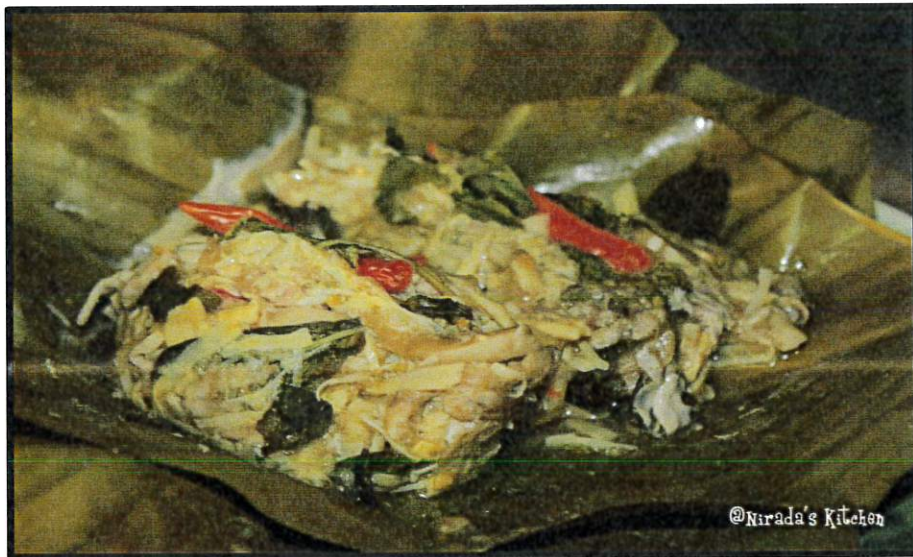
6) หมกหม้อปลาชิว

ที่มา :

<https://www.google.com> (26 มิถุนายน 2565)

7) หมกหน่อไม้

ที่มา :

<https://www.google.com> (26 มิถุนายน 2565)

8) แกงหะมี (แกงขนุน)

ที่มา :

<https://www.google.com> (26 มิถุนายน 2565)

9) โอดอกแค

ที่มา :

<https://www.google.com> (26 มิถุนายน 2565)

10) ลาบหมอน้อย

ที่มา :

<https://www.google.com> (26 มิถุนายน 2565)

2. อาหารหวาน

- 1) ขนมมะโต้น (ขนมฟักเขียวหรือแฟง)

ที่มา :

<https://www.google.com> (26 มิถุนายน 2565)

- 2) ข้าวหลาม

ที่มา :

<https://www.google.com> (26 มิถุนายน 2565)

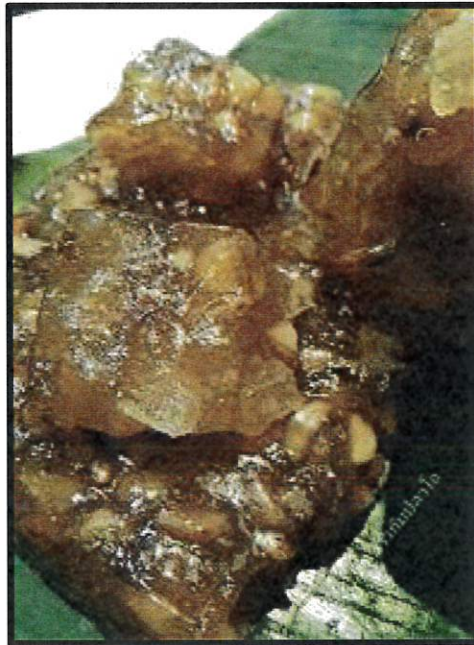
3) กระจายสารท

ที่มา :

<https://www.google.com> (26 มิถุนายน 2565)

4) ขนมหัวผักกาด

ที่มา :
(26 มิถุนายน 2565)

<https://www.google.com>

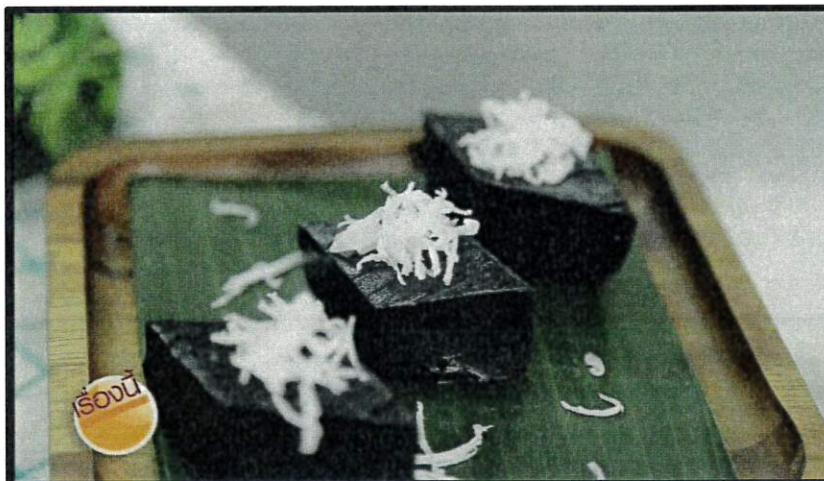
5) ขนมตากววย (ขนมต้มขาว)

ที่มา :

<https://www.google.com> (26 มิถุนายน 2565)

6) ข้าวปาด (ขนมเปียกปูน)

ที่มา :

<https://www.google.com> (26 มิถุนายน 2565)

7) ข้าวเหนียวหวาน (คล้ายข้าวเหนียวแดง)

ที่มา :

<https://www.google.com> (26 มิถุนายน 2565)

อาหารของคนพวนมีจุดเด่นที่สำคัญคือเป็นของที่หาทานได้ยาก และมีการปรุงแต่งสร้างสรรค์เมนูต่าง ๆ จากทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นหลัก บนพื้นฐานของความเรียบง่ายและสอดคล้องกับวิถีชีวิต

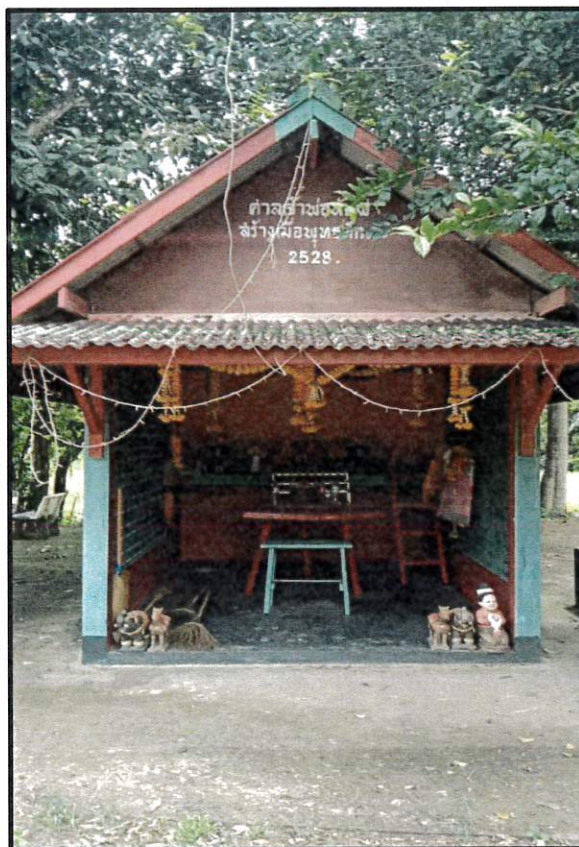
3. ความเชื่อ

1) ความเชื่อเรื่องปู้ตา

คนพวนมีความเชื่อ ความศรัทธาในปู้ตา ซึ่งจะพบว่าในทุกหมู่บ้านของชุมชนไทยพวนจะมีศาลปู้ตา ทุกหมู่บ้าน และปู้ตาแต่ละหมู่บ้านจะมีชื่อแตกต่างกันออกไปตามประวัติศาสตร์บอกเล่าของผู้นำที่นำคนพวนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านนั้น สำหรับตำบลหัวหว้ามีจำนวนทั้งสิ้น 17 หมู่บ้าน โดยเป็นชุมชนไทยพวนทั้งสิ้น 9 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านหัวหว้า หมู่ 2,3,15 บ้านเกาะสมอ หมู่ 4 บ้านหายโศก หมู่ 5,6 บ้านหัวซา หมู่ 9 บ้านหนองปรือน้อย หมู่ 12 บ้านโคกอุดมดี (ปรือวาย)

ศาลปู้ตาบ้านเกาะสมอ (ปูขุนคำแสง สุริยวงศ์)
ที่มา : ถ่ายภาพโดยอารีวรรณ หัสติน เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2565

ศาลปู้ตา (เจ้าพ่อหัวไผ่)
ที่มา : ถ่ายภาพโดยปวีลรัตน์
วันที่ 15 มิถุนายน 2565

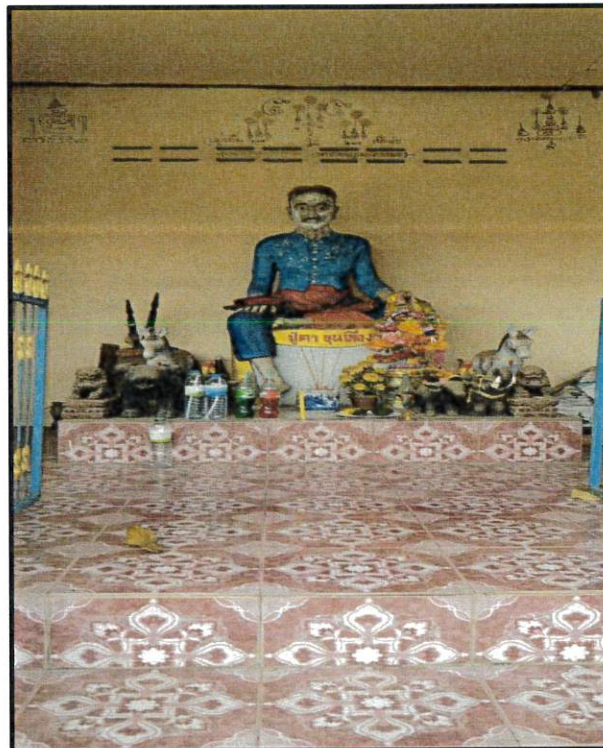
หมู่ 1 บ้านหัวไผ่
เอียดสุตริกซ์ เมื่อ

ศาลปู่ตา (ศาลเจ้าคุณพระ
บ้านหัวซา

แกวการณรงค์) หมู่ 6

ที่มา : ถ่ายภาพโดยปวีลรัตน์ เอียดสุตกรักษ์ เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2565

ศาลปู่ตา (ขุนเทือง) หมู่

4 บ้านหายโคก

ที่มา : ถ่ายภาพโดยปวีลรัตน์ เอียดสุตกรักษ์ เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2565

ศาลปู่ตาประจำหมู่บ้านของชาวไทยพวนเป็นที่เคารพและศรัทธาของคนในหมู่บ้าน ดังนั้นจึงมีการทำพิธีเลี้ยงปู่ตาขึ้นทุกปี โดยคนในหมู่บ้านจะนำอาหารคาว อาหารหวานมาร่วมเลี้ยงปู่ตาแตกต่างกันไปตามแต่ละหมู่บ้าน แต่จะเป็นของที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น

พิธีเลี้ยงปู่ตา ของหมู่ 1 บ้านหัวหว้า จะมีการเลี้ยงประจำปีทุกวันที่ 31 ธันวาคม ของทุกปี

ของที่นำไปไหว้ ได้แก่ หมู ไก่ เหล้าขาว หมากพุด พวงมาลัย ดอกไม้ ธูปเทียน

พิธีเลี้ยงปู่ตา ของหมู่ 6 บ้านหัวซา จะมีการเลี้ยงประจำปีวันที่ 14 เมษายน ของทุกปี ของที่นำไปไหว้ ได้แก่ หัวหมู ไก่ต้ม เหล้า ยามวน หมากพุด น้ำแดง พวงมาลัย ดอกไม้ธูปเทียน รูปปั้นไก่ตัวผู้

พิธีเลี้ยงปู่ตา ของหมู่ที่ 2 , 3, 15 บ้านเกาะสมอ (โพนไชย) จะมีการเลี้ยงประจำปีในเดือน 6 และเดือน 12 ของที่นำไปไหว้ ได้แก่ ไข่ต้ม ขนมจันอับ ข้าวต้ม ขนมปังปิ้ง หรือขนมอะไรก็ได้ที่เซให้ไว้กัน และผลไม้

พิธีเลี้ยงปู่ตา ของหมู่ที่ 4 จะมีการเลี้ยงประจำปี 2 ครั้ง คือเดือน 6 และเดือน 12 ของที่นำไปไหว้ ได้แก่ ข้าวต้มมัด ผลไม้ ขนมเปียะ น้ำแดง หมากพุด พวงมาลัย ดอกไม้ธูปเทียน

2) ความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์

2.1 บุญรอบบ้าน การทำบุญรอบบ้านจะทำภายหลังจากการเลี้ยงปู่ตาเดือน 6 เช่นบ้านเกาะสมอ จะนำด้ายล้อมทั้งหมู่บ้าน เพื่อความเป็นสิริมงคล ขจัดเภทภัยที่ไม่ดีออกไปจากหมู่บ้าน

2.2 บุญนอกบ้าน (บุญนอกทุ่ง) บ้านเกาะสมอ ยังมีการทำบุญนอกบ้านเป็นประจำทุกปี แต่ช่วงเวลาในการทำบุญนอกบ้านจะไม่สามารถกะเกณฑ์ได้ เช่นถ้ามีคนตายเขาจะไม่ทำจะแอบทำ วัตถุประสงค์ของการทำบุญนอกบ้าน คือ การสะเดาะเคราะห์ ดังคำพูดของชาวพวน

“เอาเท้าไปต่าง เอานางไปเปลี่ยนเคราะห์สามยามสี่เอาออกไป”
(ขวัญยืน ชื่อตรง, 2565, สัมภาษณ์)

(ความหมายคือ เอกากบกล้วยที่ทำเป็นรูปคนเป็นตัวแทนของคนในบ้านไปเข้าพิธีกรรมเปลี่ยนตัว หากคนในบ้านมีเคราะห์ก็เปรียบเสมือนเอาตัวแทนไปรับเคราะห์แล้ว และคนในบ้านก็จะโชคดีมีชัย หมดเคราะห์หมดโศก)

โดยในพิธีกรรมบุญนอกบ้าน ชาวบ้านแต่ละบ้านจะทำกาบกล้วยเป็นสามเหลี่ยม และมีข้าวดำ ข้าวแดง มีปลาร้า มีเกลือใส่ไปในนั้น แล้วเอกากบกล้วยทำเป็นรูปคนตามจำนวนคนที่มิในแต่ละบ้าน เช่นบ้านนี้มี 5 คนก็ทำกาบกล้วยรูปคน 5 คน

2.3 พิธีสูดเสื่อสุดผ้า พิธีสูดเสื่อสุดผ้าจะทำกันในวันที่ 14 เมษายนของทุกปี วัตถุประสงค์ของการทำพิธีสูดเสื่อสุดผ้า คือ การสะเดาะเคราะห์และเปิดรับสิ่งดี ๆ เข้ามาในปีใหม่ เนื่องจากวันที่ 14 เมษายนถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ วันนี้ทุกบ้านจะทำบุญในตอนเช้า และจะไปเอาเสื่อของคนในบ้านมาคนละหนึ่งตัว พับใส่ตะกร้าหรือกระบุง แล้วข้างบนจะมีธาดสำหรับใส่ข้าวปั้นเป็นก้อน ขนม ข้าวต้ม ข้าวเกรียบ ผลไม้ ปลาย่าง ดอกไม้ ธูป เทียน และนำมาเข้าพิธีทำบุญตอนเช้าที่มีการทำบุญตักบาตร เพื่อนำกระบุงหรือตะกร้าที่เตรียมมาเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมทางศาสนาเมื่อเสร็จจากพิธีกรรมทางศาสนาแล้วจะมีการทำพิธีสูดเสื่อสุดผ้าต่อไป

พิธีสูตเสื่อสูต
ที่มา :

ผ้า
ถ่ายภาพโดยอารี

วรรณ หัสติน เมื่อวันที่ 14 เมษายน 2565

4. ประเพณีพวน

ประเพณี 12 เดือน ชาวพวนมีประเพณีสืบทอดกันมาอย่างยาวนานหรือชาวพวนเรียกว่า ฮีต 12 เป็นประเพณีของชาวพวนทั้งสิบสองเดือน ชาวไทยพวนตำบลหัวหว้ายังคงสืบสานและปฏิบัติตามประเพณีในรอบปีในภาพรวมของชุมชน ดังนี้

- เดือนอ้ายบุญข้าวเม่า
- เดือนยี่บุญข้าวหลามหรือบุญข้าวจี
- เดือนสามบุญกำฟ้า
- เดือนสี่บุญหน้าลาน
- เดือนห้าบุญสงกรานต์ พิธีสูตเสื่อสูตผ้า
- เดือนหกกวนข้าวทิพย์
- เดือนเจ็ดบุญกลางบ้านหรือบุญหลังบ้าน
- เดือนแปดบุญวันอาสาฬหบูชา เข้าพรรษา
- เดือนเก้าบุญสารทพวนหรือบุญห่อข้าว
- เดือนสิบบุญแหวนต้นทาน
- เดือนสิบเอ็ดงานบุญออกพรรษาและงานทอดกฐิน
- เดือนสิบสองทำบุญเทศน์มหาชาติเสื่อกระจาด

5. การละเล่นพวน

การละเล่นพื้นบ้านไทยพวนที่ปรากฏในตำบลหัวหว้า พบว่า มีเพียง “ลำพวน” เท่านั้นที่ยังคงมีการสืบทอดการละเล่นพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยพวนมาอย่างต่อเนื่อง ส่วนการละเล่นที่มีการเข้าฝึที่เป็นเอกลักษณ์การละเล่นของชาวพวน เช่น การละเล่นนางดั่ง การละเล่นนางกั๊ก การละเล่นลิงลม ฯลฯ ไม่พบในประวัติการละเล่นของชาวพวนในตำบลหัวหว้า

การละเล่นลำพวนเป็นการละเล่นที่พบเห็นได้ในทุกพื้นที่ที่ชาวไทยพวนอาศัยอยู่ ลำพวนเป็นการละเล่นที่มีลักษณะเป็นการร้องคำกลอนประเภทหนึ่ง ที่นำถ้อยคำมาร้อยเรียง พุดโต้ตอบกันเป็นบทกลอน มีทั้งคำคมที่เรียกว่า “ผญา” สุภาพิต คำพังเพย มีเอกลักษณ์ความเป็นพวนที่ชัดเจนและสืบทอดกันมาตั้งแต่

อดีตจนถึงปัจจุบัน เอกลักษณะความเป็นพวนที่ปรากฏในการเล่นลำพวนที่สำคัญคือ การใช้ภาษาพวนเป็นการขบร้อง หรือที่เรียกว่า “ลำ” ประกอบกับการใช้เครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มไทยพวนเพียงชนิดเดียว คือ “แคน” ผู้เล่นหลักของลำพวนเรียกว่า “หมอลำ” มีทั้งหญิงและชาย “หมอแคน” เนื้อหาในการเล่นลำพวนจะมีตั้งแต่การลำเกี่ยว การบรรยายสภาพแวดล้อม เนื้อหาตามงานที่รับ ฯลฯ และ “ลูกรับ” ลูกรับจะทำหน้าที่ให้รับ “ฮิ้ว” หมอลำเพื่อให้บรรยากาศของการละเล่นสนุกสนานขึ้นส่วนมากลูกรับจะเป็นคนที่มาดูการเล่น จะคอยช่วยโห่รับตอนจบลำกลอนแต่ละช่วง (อารีวรรณ หัสติน, 2562, หน้า 78 – 82)

ปราชญ์ท้องถิ่นด้านการละเล่นลำพวนของตำบลหัวหว้า จะมี 2 ท่าน คือ นางขวัญยืน ชื่อตรง (หมอลำพวน) และนายสงว ประคอง (หมอลำพวน) ทั้งสองท่านจะไปแสดงการละเล่นลำพวนคู่กันอยู่เสมอ เช่น เวทีชมรมไทยพวนแห่งประเทศไทย เวทีวัฒนธรรมที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานราชการ

นางขวัญยืน ชื่อตรง

หมอลำพวนตำบลหัวหว้า

6. การแต่งกาย

ปัจจุบันชาวไทยพวนมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแต่งกายตามสมัยนิยม แต่ผู้หญิงสูงอายุยังนิยมสวมใส่ผ้าซิ่น บางรายยังนิยมใช้ผ้าสะไบพาดไหล่เวลาที่ไปทำบุญ สำหรับผู้ชายสูงอายุบางรายนิยมใส่เสื้อแขนสั้น คอกลม หรือเสื้อหม้อฮ่อม ผ้าขาวม้า โสร่งหรือกางเกง

7. ภาษา

ชาวไทยพวนตำบลหัวหว้าใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาหลักในการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวันกับคนทั่วไป และใช้ภาษาพวนเป็นภาษาในการสื่อสารระหว่างกลุ่มคนพวนด้วยกัน

ตัวอย่างภาษาพวน เช่น ไปกะเลอ (ไปไหน) เอ็ดซิเลออยู่ (ทำอะไร) แม่นเผอ (เป็นใคร) ไปทางเนอ (ไปทางนั้น)

แต่ปัจจุบันด้วยการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ทำให้เกิดการแต่งงานของกลุ่มคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ จึงทำให้เกิดการสร้างครอบครัวในลักษณะผสมผสาน จึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เด็กรุ่นใหม่สื่อสารภาษาพวนไม่ได้ หรือได้เพียงบางส่วน เนื่องจากในชีวิตประจำวันใช้ภาษากลางในการสื่อสารกับคนรอบข้าง และในครอบครัวเองก็ไม่ได้ใช้ภาษาพวนในการสื่อสารเนื่องจากพ่อหรือแม่ไม่ได้เป็นพวนทั้งคู่ จึงต้อง

ใช้ภาษากลาง ทำให้เด็กรุ่นใหม่ไม่มีโอกาสได้ฝึกพูดภาษาพวนในชีวิตประจำวัน และทำให้ในอนาคตภาษาพวนมีโอกาสที่จะสูญหายในวิถีของชาวไทยพวน

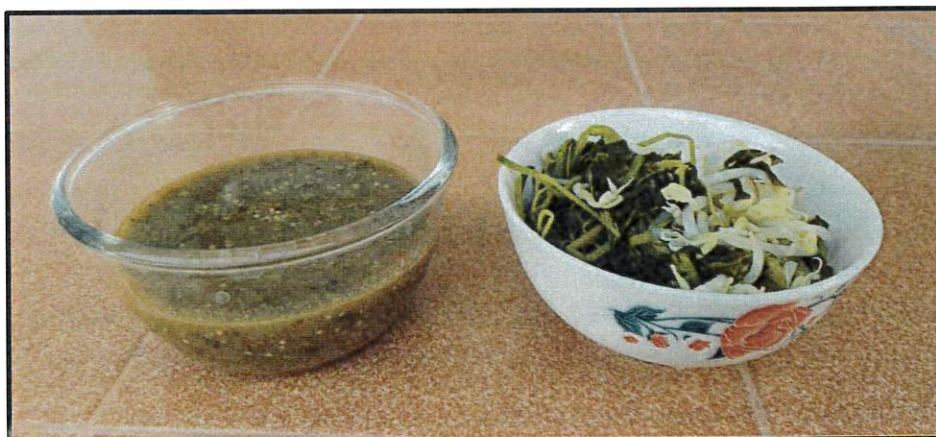
ข้อมูลวัฒนธรรมชุมชนไทยพวน ตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี
วัฒนธรรมพวนของชาวไทยพวนชุมชนตำบลหัวหว้า ที่ยังยึดถือและปฏิบัติในชีวิตประจำวันใน
ปัจจุบัน มีดังต่อไปนี้

1 อาหารคาวพวน

อัตลักษณ์อาหารพวน

หลายครั้งที่เกิดความสับสนในการแยกความแตกต่างระหว่างอาหารพวนกับอาหารของคนลาวภาค
อีสาน เนื่องจากคนทั้ง 2 กลุ่มมีภูมิหลังจากกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเหมือนกันจึงทำให้มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม
การกินในประเภทอาหารบางอย่างร่วมกัน อัตลักษณ์อาหารพวนประเภทอาหารคาว จะมีจุดเด่น 4 อย่าง
ที่ทำให้แยกความแตกต่างระหว่างอาหารคนพวนกับอาหารคนลาวกลุ่มอื่น ๆ คือ 1. นิยมใส่ปลาร้า (ปลา
แตะ) ในอาหาร 2. ไม่นิยมใส่กะทิ 3. นิยมปรุงสุก 4. ไม่นิยมทำรสชาติจัด ดังนั้นหน้าตาอาหารและรสชาติ
อาหารในวัฒนธรรมการกินของคนพวนที่ถือว่าเป็นอาหารพวนดั้งเดิมจึงปรากฏภายใต้จุดเด่น 4 อย่าง
ดังกล่าว อาหารคาวของคนไทยพวนตำบลหัวหว้าที่บริโภคมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่

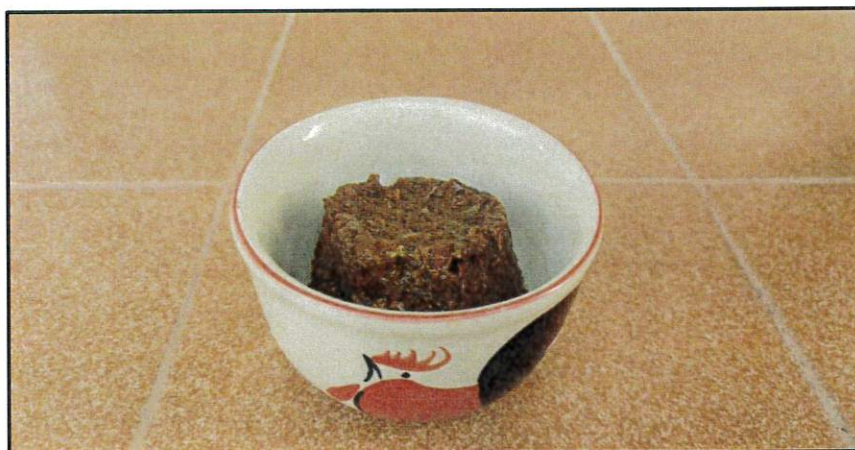
1) แจ่วกับผักเสี้ยนดอง

ที่มา :

ถ่ายภาพโดยอารีวรรณ หัสติน เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2565

2) ปลาร้าสับ (ปลาแตะสับ)

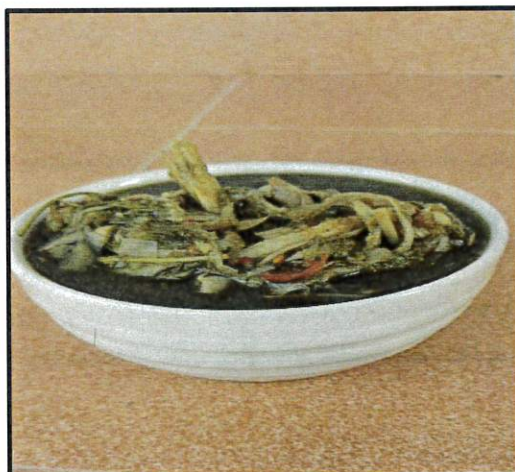

ที่มา : ถ่ายภาพ

อารีวรรณ หัสติน เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2565

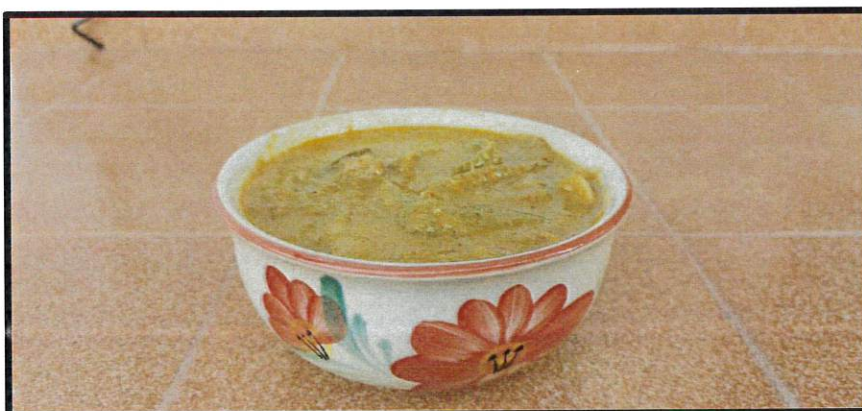
โดยอารี

3) แกงหน่อไม้เปรี้ยว (แกงจาน)

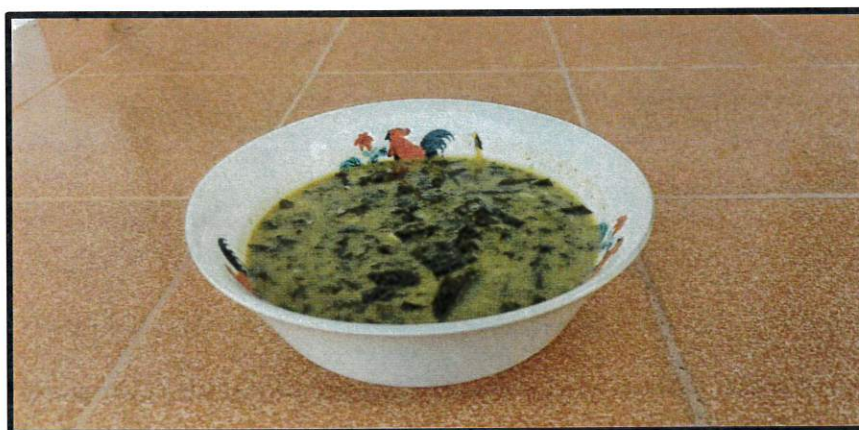
ที่มา : ถ่ายภาพโดยอารีวรรณ หัสติน เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2565

4) แกงบอน

ที่มา : ถ่ายภาพโดยอารีวรรณ หัสติน เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2565

5) แกงขี้เหล็ก

ที่มา : ถ่ายภาพโดยอารีวรรณ หัสติน เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2565

6) หมกหม้อปลาชิว

ที่มา : <https://www.google.com> (26 มิถุนายน 2565)

7) หมกหน่อไม้

ที่มา : <https://www.google.com> (26 มิถุนายน 2565)

8) แกงหมะมี (แกงขนุน)

ที่มา : <https://www.google.com> (26 มิถุนายน 2565)

9) โอดอกแค

ที่มา : <https://www.google.com> (26 มิถุนายน 2565)

10) ลาบหมอน้อย

ที่มา : <https://www.google.com> (26 มิถุนายน 2565)

2. อาหารหวาน

1) ขนมมะต๋อน (ขนมฟักเขียวหรือแฟง)

ที่มา : <https://www.google.com> (26 มิถุนายน 2565)

2) ข้าวหลาม

ที่มา : <https://www.google.com> (26 มิถุนายน 2565)

3) กระจยาสารท

ที่มา : <https://www.google.com> (26 มิถุนายน 2565)

4) ขนมหัวผักกาด

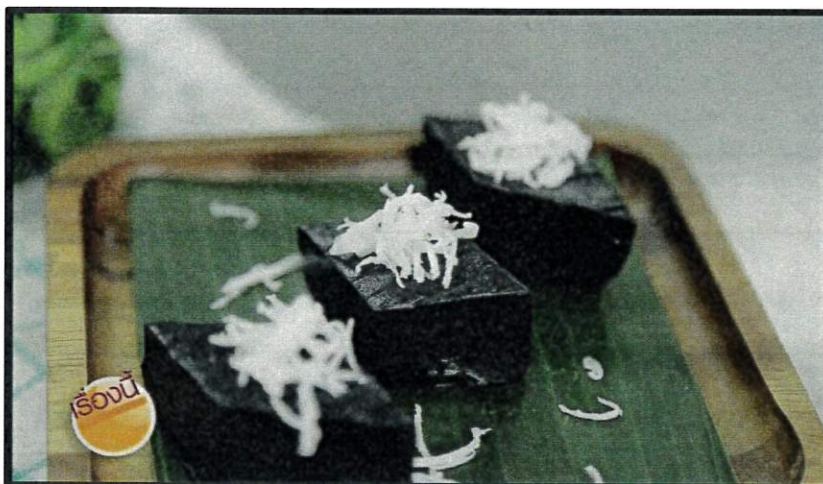
ที่มา : <https://www.google.com> (26 มิถุนายน 2565)

5) ขนมตาควาย (ขนมต้มขาว)

ที่มา : <https://www.google.com> (26 มิถุนายน 2565)

6) ข้าวปาด (ขนมเปียกปูน)

ที่มา : <https://www.google.com> (26 มิถุนายน 2565)

7) ข้าวเหนียวหวาน (คล้ายข้าวเหนียวแดง)

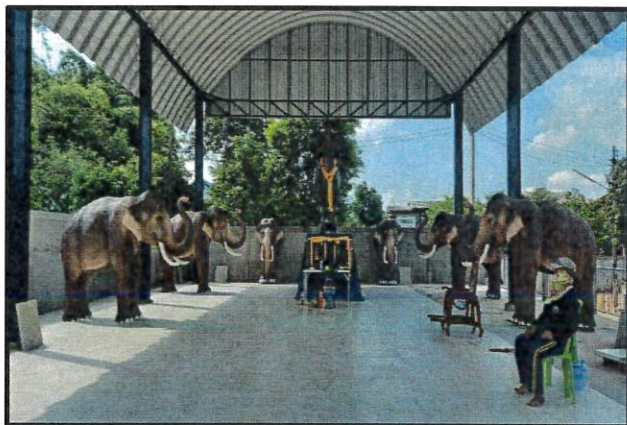
ที่มา : <https://www.google.com> (26 มิถุนายน 2565)

อาหารของคนพวนมีจุดเด่นที่สำคัญคือเป็นของที่หาทานได้ยาก และมีการปรุงแต่งสร้างสรรค์เมนูต่าง ๆ จากทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นหลัก บนพื้นฐานของความเรียบง่ายและสอดคล้องกับวิถีชีวิต

3. ความเชื่อ

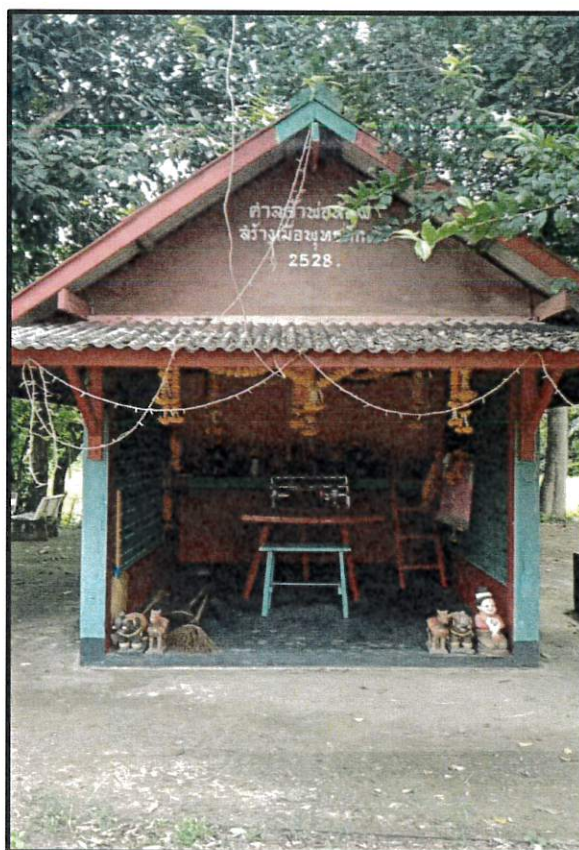
1) ความเชื่อเรื่องปู้ตา

คนพวนมีความเชื่อ ความศรัทธาในปู้ตา ซึ่งจะพบว่าในทุกหมู่บ้านของชุมชนไทยพวนจะมีศาลปู้ตา ทุกหมู่บ้าน และปู้ตาแต่ละหมู่บ้านจะมีชื่อแตกต่างกันออกไปตามประวัติศาสตร์บอกเล่าของผู้นำที่นำคนพวนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านนั้น สำหรับตำบลหัวหว้ามีจำนวนทั้งสิ้น 17 หมู่บ้าน โดยเป็นชุมชนไทยพวนทั้งสิ้น 9 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านหัวหว้า หมู่ 2,3,15 บ้านเกาะสมอ หมู่ 4 บ้านหายโศก หมู่ 5,6 บ้านหัวซา หมู่ 9 บ้านหนองปรือน้อย หมู่ 12 บ้านโคกอุดมดี (ปรือวาย)

ศาลปู้ตาบ้านเกาะสมอ (ปู่ขุนคำแสง สุริยวงศ์)

ที่มา : ถ่ายภาพโดยอารีวรรณ หัสติน เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2565

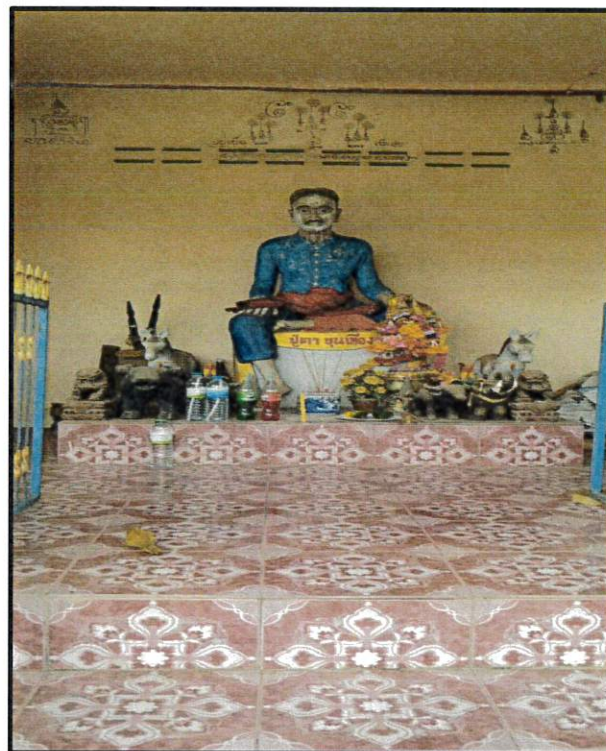

ศาลปู้ตา (เจ้าพ่อหัวไผ่) หมู่ 1 บ้านหัวไผ่

ที่มา : ถ่ายภาพโดยปวีลรัตน์ เอียดสุตริกข์ เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2565

ศาลปู่ตา (ศาลเจ้าคุณพระแก้วการณรงค์) หมู่ 6 บ้านหัวซา
ที่มา : ถ่ายภาพโดยปวีลรัตน์ เอียดสุตริกข์ เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2565

ศาลปู่ตา (ขุนเทือง) หมู่ 4 บ้านหายโคก
ที่มา : ถ่ายภาพโดยปวีลรัตน์ เอียดสุตริกข์ เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2565

ศาลปู่ตาประจำหมู่บ้านของชาวไทยพวนเป็นที่เคารพและศรัทธาของคนในหมู่บ้าน ดังนั้นจึงมีการทำพิธีเลี้ยงปู่ตาขึ้นทุกปี โดยคนในหมู่บ้านจะนำอาหารคาว อาหารหวานมาร่วมเลี้ยงปู่ตาแตกต่างกันไปตามแต่ละหมู่บ้าน แต่จะเป็นของที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น

พิธีเลี้ยงปู่ตา ของหมู่ 1 บ้านหัวหว้า จะมีการเลี้ยงประจำปีทุกวันที่ 31 ธันวาคม ของทุกปี ของที่นำไปไหว้ ได้แก่ หมู ไก่ เหล้าขาว หมากพลู พวงมาลัย ดอกไม้ ฐูปเทียน

พิธีเลี้ยงปู่ตา ของหมู่ 6 บ้านหัวซา จะมีการเลี้ยงประจำปีวันที่ 14 เมษายน ของทุกปี ของที่นำไปไหว้ ได้แก่ หัวหมู ไก่ต้ม เหล้า ยามวน หมากพลู น้ำแดง พวงมาลัย ดอกไม้ ฐูปเทียน รูปปั้นไก่ตัวผู้

พิธีเลี้ยงปู่ตา ของหมู่ที่ 2, 3, 15 บ้านเกาะสมอ (โพนไชย) จะมีการเลี้ยงประจำปีในเดือน 6 และเดือน 12 ของที่นำไปไหว้ ได้แก่ ไข่ต้ม ขนมจันอับ ข้าวต้ม ขนมปังปิ้ง หรือขนมอะไรก็ได้ที่ใช้ไหว้กัน และผลไม้

พิธีเลี้ยงปู่ตา ของหมู่ที่ 4 จะมีการเลี้ยงประจำปี 2 ครั้ง คือเดือน 6 และเดือน 12 ของที่นำไปไหว้ ได้แก่ ข้าวต้มมัด ผลไม้ ขนมเปียะ น้ำแดง หมากพลู พวงมาลัย ดอกไม้ ฐูปเทียน

2) ความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์

2.1 บุญรอบบ้าน การทำบุญรอบบ้านจะทำภายหลังจากการเลี้ยงปู่ตาเดือน 6 เช่นบ้านเกาะสมอ จะนำด้ายล้อมทั้งหมู่บ้าน เพื่อความเป็นสิริมงคล ขจัดเภทภัยที่ไม่ดีออกไปจากหมู่บ้าน

2.2 บุญนอกบ้าน (บุญนอกทุ่ง) บ้านเกาะสมอ ยังมีการทำบุญนอกบ้านเป็นประจำทุกปี แต่ช่วงเวลาในการทำบุญนอกบ้านจะไม่สามารถกะเกณฑ์ได้ เช่นถ้ามีคนตายเขาจะไม่ทำจะแอบทำ วัตถุประสงค์ของการทำบุญนอกบ้าน คือ การสะเดาะเคราะห์ ดังคำพูดของชาวพวน

“เอาเท้าไปต่าง เอานางไปเปลี่ยนเคราะห์สามยามสี่เอาออกไป”
(ขวัญยืน ชื่อตรง, 2565, สัมภาษณ์)

(ความหมายคือ เอกาทศกัณฑ์ที่เป็นรูปคนเป็นตัวแทนของคนในบ้านไปเข้าพิธีกรรมเปลี่ยนตัว หากคนในบ้านมีเคราะห์ก็เปรียบเสมือนเอาตัวแทนไปรับเคราะห์แล้ว และคนในบ้านก็จะโชคดีมีชัย หมดเคราะห์หมดโศก)

โดยในพิธีกรรมบุญนอกบ้าน ชาวบ้านแต่ละบ้านจะทำกาบกล้วยเป็นสามเหลี่ยม และมีข้าวดำ ข้าวแดง มีปลาร้า มีเกลือใส่ไปในนั้น แล้วเอากาบกล้วยทำเป็นรูปคนตามจำนวนคนที่มิในแต่ละบ้าน เช่นบ้านนี้มี 5 คนก็ทำกาบกล้วยรูปคน 5 คน

2.3 พิธีสูดเสื้อสูดผ้า พิธีสูดเสื้อสูดผ้าจะทำกันในวันที่ 14 เมษายนของทุกปี วัตถุประสงค์ของการทำพิธีสูดเสื้อสูดผ้า คือ การสะเดาะเคราะห์และเปิดรับสิ่งดี ๆ เข้ามาในปีใหม่ เนื่องจากวันที่ 14 เมษายนถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ วันนี้ทุกบ้านจะทำบุญในตอนเช้า และจะไปเอาเสื้อของคนในบ้านมาคนละหนึ่งตัว พับใส่ตะกร้าหรือกระบุง แล้วข้างบนจะมีธูปสำหรับใส่ข้าวปั้นเป็นก้อน ขนม ข้าวต้ม ข้าวเกรียบ ผลไม้ ปลาย่าง ดอกไม้ ฐูป เทียน และนำมาเข้าพิธีทำบุญตอนเช้าที่มีการทำบุญตักบาตร เพื่อนำกระบุงหรือตะกร้าที่เตรียมมาเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมทางศาสนาเมื่อเสร็จจากพิธีกรรมทางศาสนาแล้วจะมีการทำพิธีสูดเสื้อสูดผ้าต่อไป

พิธีสวดเสื่อสุตผ้า

ที่มา : ถ่ายภาพโดยอารีวรรณ หัสติน เมื่อวันที่ 14 เมษายน 2565

4. ประเพณีพวน

ประเพณี 12 เดือน ชาวพวนมีประเพณีสืบทอดกันมาอย่างยาวนานหรือชาวพวนเรียกว่า ฮีต 12 เป็นประเพณีของชาวพวนทั้งสิบสองเดือน ชาวไทยพวนตำบลหัวหว้ายังคงสืบสานและปฏิบัติตามประเพณีในรอบปีในภาพรวมของชุมชน ดังนี้

เดือนอ้ายบุญข้าวแม่

เดือนยี่บุญข้าวหลามหรือบุญข้าวจี

เดือนสามบุญกำฟ้า

เดือนสี่บุญหน้าลาน

เดือนห้าบุญสงกรานต์ พิธีสวดเสื่อสุตผ้า

เดือนหกกวนข้าวทิพย์

เดือนเจ็ดบุญกลางบ้านหรือบุญหลังบ้าน

เดือนแปดบุญวันอาสาฬหบูชา เข้าพรรษา

เดือนเก้าบุญสารทพวนหรือบุญห่อข้าว

เดือนสิบบุญแหวนต้นทาน

เดือนสิบเอ็ดงานบุญออกพรรษาและงานทอดกฐิน

เดือนสิบสองทำบุญเทศน์มหาชาติเสื่อกระจาด

5. การละเล่นพวน

การละเล่นพื้นบ้านไทยพวนที่ปรากฏในตำบลหัวหว้า พบว่า มีเพียง “ลำพวน” เท่านั้นที่ยังคงมีการสืบทอดการละเล่นพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยพวนมาอย่างต่อเนื่อง ส่วนการละเล่นที่มีการเข้าฝัที่เป็นเอกลักษณ์การละเล่นของชาวพวน เช่น การละเล่นนางด้ง การละเล่นนางก๊ก การละเล่นลิงลม ฯลฯ ไม่พบในประวัติการละเล่นของชาวพวนในตำบลหัวหว้า

การละเล่นลำพวนเป็นการละเล่นที่พบเห็นได้ในทุกพื้นที่ที่ชาวไทยพวนอาศัยอยู่ ลำพวนเป็นการละเล่นที่มีลักษณะเป็นการร้องคำกลอนประเภทหนึ่ง ที่นำถ้อยคำมาร้อยเรียง พุดโต้ตอบกันเป็นบทกลอน มีทั้งคำคมที่เรียกว่า “ผญา” สุภาษิต คำพังเพย มีเอกลักษณ์ความเป็นพวนที่ชัดเจนและสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เอกลักษณ์ความเป็นพวนที่ปรากฏในการละเล่นลำพวนที่สำคัญคือ การใช้ภาษาพวนเป็น

การขับร้อง หรือที่เรียกว่า “ลำ” ประกอบกับการใช้เครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มไทยพวนเพียงชนิดเดียว คือ “แคน” ผู้เล่นหลักของลำพวนเรียกว่า “หมอลำ” มีทั้งหญิงและชาย “หมอลำแคน” เนื้อหาในการลำพวนจะมีตั้งแต่การลำเกี่ยว การบรรยายสภาพแวดล้อม เนื้อหาตามงานที่รับ ฯลฯ และ “ลูกรับ” ลูกรับจะทำหน้าที่ให้รับ “ฮิ้ว” หมอลำเพื่อให้บรรยากาศของการละเล่นสนุกขึ้นส่วนมากลูกรับจะเป็นคนที่มาดูการละเล่น จะคอยช่วยโห่รับตอนจบลำกลอนแต่ละช่วง (อารีวรรณ หัสติน, 2562, หน้า 78 – 82)

ปราชญ์ท้องถิ่นด้านการละเล่นลำพวนของตำบลหัวหว้า จะมี 2 ท่าน คือ นางขวัญยืน ชื่อตรง (หมอลำพวน) และนายสงว ประคอง (หมอลำพวน) ทั้งสองท่านจะไปแสดงการละเล่นลำพวนคู่กันอยู่เสมอ เช่น เวทีชมรมไทยพวนแห่งประเทศไทย เวทีวัฒนธรรมที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานราชการ

นางขวัญยืน ชื่อตรง

หมอลำพวนตำบลหัวหว้า

6. การแต่งกาย

ปัจจุบันชาวไทยพวนมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแต่งกายตามสมัยนิยม แต่ผู้หญิงสูงอายุยังนิยมสวมใส่ผ้าซิ่น บางรายยังนิยมใช้ผ้าสะไบพาดไหล่เวลาที่ไปทำบุญ สำหรับผู้ชายสูงอายุบางรายนิยมใส่เสื้อแขนสั้น คอกกลม หรือเสื้อหม้อฮ่อม ผ้าขาวม้า โสร่งหรือกางเกง

7. ภาษา

ชาวไทยพวนตำบลหัวหว้าใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาหลักในการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวันกับคนทั่วไป และใช้ภาษาพวนเป็นภาษาในการสื่อสารระหว่างกลุ่มคนพวนด้วยกัน

ตัวอย่างภาษาพวน เช่น ไปกะเลอ (ไปไหน) เอ็ดซิเลออยู่ (ทำอะไร) แม่นเผอ (เป็นใคร) ไปทางเนอ (ไปทางนั้น)

แต่ปัจจุบันด้วยการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ทำให้เกิดการแต่งงานของกลุ่มคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ จึงทำให้เกิดการสร้างครอบครัวในลักษณะผสมผสาน จึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เด็กรุ่นใหม่สื่อสารภาษาพวนไม่ได้ หรือได้เพียงบางส่วน เนื่องจากในชีวิตประจำวันใช้ภาษากลางในการสื่อสารกับคนรอบข้าง และในครอบครัวเองก็ไม่ได้ใช้ภาษาพวนในการสื่อสารเนื่องจากพ่อหรือแม่ไม่ได้เป็นพวนทั้งคู่ จึงต้องใช้ภาษากลาง ทำให้เด็กรุ่นใหม่ไม่มีโอกาสได้ฝึกพูดภาษาพวนในชีวิตประจำวัน และทำให้ในอนาคตภาษาพวนมีโอกาสที่จะสูญหายในวิถีของชาวไทยพวน